

КОМПЕТЕНТНОСТ НА ВОЕННИТЕ СЪДИЛИЩА И **ПРОКУРАТУРИ**

В системата на общите съдилища можем да разграничим различни видове подсъдност–предметна (родова, материална), местна (териториална), по връзка на делата и функционална. Съществува обаче разграничение и на обща (с оглед на общите съдилища, на които са подсъдни наказателни дела) и особена подсъдност. Правилата на особената подсъдност представляват отклонение от общата подсъдност и се отнасят само до отделни категории дела. Правилата на общата подсъдност намират приложение само доколкото не са отменени от правилата на особената подсъдност.¹

Конституцията изрично прогласява и насърчава възможността със закон да се създават и други специализирани съдилища, макар специализацията в областта на правораздаването най-често да се изразява в специализация само по предмет или само по субект. Критерият за специализация е предоставен изцяло в дискрецията на законодателя, без последният да се счита предварително ограничен в избора си за един или друг подход. Въпрос на политическа целесъобразност е какви специализирани звена или структури ще бъдат учредени в една държава с оглед приоритетите или нуждите в политическата, икономическата или социалната система.²

Военните съдилища и Военно-апелативният съд са редовни специализирани съдилища от съдебната система и не заемат някакво специално място спрямо останалите съдилища, прокуратури и следствени органи. Съгласно чл. 411 от НПК, военните съдилища прилагат общите правила, доколкото в Глава тридесет и първа от Наказателно-процесуалния кодекс. Не съществува разлика между общите и военните съдилища относно правата на участниците в процеса, правилата на доказване, видовете доказателства и доказателствени средства, образуването и провеждането на разследването, възможността за конституиране на граждански ищци и частни обвинители и за предявяване на граждански искове, начина на провеждане на съдебното производство, начина на изготвяне и съдържание на съдебните актове, възможността за въззивно обжалване на присъдите пред Военно-апелативния съд и на касационно обжалване на решенията на последния пред Върховния касационен съд, което е гаранция за точното и еднакво прилагане на законите от специализираните наказателни съдилища. Спецификата на военните съдилища и прокуратури произтича единствено от особената им специализация по субекти, установена с цел осигуряване на правилното, бързо и справедливо решаване на делата.

¹ Вж. Павлов, Ст. Наказателен процес на Народна република България, С., Унив. изд. "Кл. Охридски", 1989, 153-154.

² Решение № 6 от 27.03.2018 г. по к.д.№ 10/2017 г. на Конституционния съд

I. АКТУАЛНА НОРМАТИВНА УРЕДБА

1. ЛИЦА, ЧИИТО ДЕЯНИЯ СА ПОДСЪДНИ НА ВОЕННИ СЪДИЛИЩА

Особената подсъдност на военните съдилища е уредена принципно в чл. 396 от НПК.

В актуалната му редакция текстът гласи:

„Чл. 396. (1) На военните съдилища са подсъдни делата за престъпления, извършени от:

- 1. (изм. – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) военнослужещи;*
- 2. (нова - ДВ, бр. 109 от 2007 г., отм., бр. 109 от 2008 г.);*
- 3. (предишна т. 2 - ДВ, бр. 109 от 2007 г.) генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав от други министерства и ведомства;*
- 4. (предишна т. 3 - ДВ, бр. 109 от 2007 г., изм., бр. 20 от 2012 г., в сила от 10.06.2012 г.) резервистите при изпълнение на активна служба в доброволния резерв и лицата на военновременна служба;*
- 5. (предишна т. 4 - ДВ, бр. 109 от 2007 г., отм., бр. 109 от 2008 г.);*
- 6. (предишна т. 5, изм. и доп. - ДВ, бр. 109 от 2007 г., изм., бр. 109 от 2008 г., бр. 79 от 2015 г., в сила от 1.11.2015 г.) гражданските лица на служба в Министерството на отбраната, в Българската армия и в структурите на подчинение на министъра на отбраната, в Националната служба за охрана, в Държавна агенция " Разузнаване", при или по повод изпълнение на службата им.*

(2) На военните съдилища са подсъдни и делата за престъпления, в осъществяването на които са участвали и граждански лица.“

1.1. ВОЕННОСЛУЖЕЩИ

Статутът на военнослужещите е уреден в Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България³ и подзаконовите актове по приложението му.

³ Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България (Обн., ДВ, бр. 35 от 12.05.2009 г., в сила от 12.05.2009 г., изм., бр. 74 от 15.09.2009 г., в сила от 15.09.2009 г., бр. 82 от 16.10.2009 г., в сила от 16.10.2009 г., бр. 93 от 24.11.2009 г., в сила от 25.12.2009 г., бр. 99 от 15.12.2009 г., в сила от 1.01.2010 г., изм. и доп., бр. 16 от 26.02.2010 г., в сила от 26.02.2010 г., изм., бр. 88 от 9.11.2010 г., в сила от 1.01.2011 г., доп., бр. 98 от 14.12.2010 г., в сила от 14.12.2010 г., изм., бр. 101 от 28.12.2010 г., изм. и доп., бр. 23 от 22.03.2011 г., в сила от 22.03.2011 г., бр. 48 от 24.06.2011 г., в сила от 24.06.2011 г., изм., бр. 99 от 16.12.2011 г., в сила от 1.01.2012 г., бр. 100 от 20.12.2011 г., в сила от 1.01.2012 г., изм. и доп., бр. 20 от 9.03.2012 г., в сила от 10.06.2012 г., изм., бр. 33 от 27.04.2012 г., доп., бр. 38 от 18.05.2012 г., в сила от 1.07.2012 г., изм., бр. 15 от 15.02.2013 г., в сила от 1.01.2014 г., бр. 66 от 26.07.2013 г., в сила от 26.07.2013 г., бр. 68 от 2.08.2013 г., в сила от 2.08.2013 г., изм. и доп., бр. 1 от 3.01.2014 г., изм., бр. 98 от 28.11.2014 г., в сила от 28.11.2014 г., бр. 14 от 20.02.2015 г., изм. и доп., бр. 24 от 31.03.2015 г., изм., бр. 61 от 11.08.2015 г., в сила от 1.11.2015 г., изм. и доп., бр. 79 от 13.10.2015 г., в сила от 1.11.2015 г., бр. 88 от 13.11.2015 г., в сила от 1.11.2015 г., бр. 13 от 16.02.2016 г., в сила от 16.02.2016 г., доп., бр. 17 от 1.03.2016 г., изм. и доп., бр. 50 от 1.07.2016 г., в сила от 1.07.2016 г., доп., бр. 81 от 14.10.2016 г., в сила от 1.01.2017 г., изм. и доп., бр. 98 от 9.12.2016 г., бр. 103 от 27.12.2016 г., изм., бр. 58 от 18.07.2017 г., в сила от 18.07.2017 г., изм. и доп., бр. 85 от 24.10.2017 г., бр. 103 от 28.12.2017 г., в сила от 1.01.2018 г., изм., бр. 7 от 19.01.2018 г., бр. 77 от 18.09.2018 г., в сила от 1.01.2019 г., бр. 98 от 27.11.2018 г., в сила от 1.01.2019 г., изм. и доп., бр. 17 от 26.02.2019 г., бр. 42 от 28.05.2019 г., в сила от 28.05.2019 г., доп., бр. 94 от 29.11.2019 г., в сила от 29.11.2019 г.)

Военната служба е държавна служба с особено предназначение за подготовка и осъществяване на въоръжена защита на страната. Гражданите, приети на военна служба, са военнослужещи.

В мирно време военната служба се изпълнява като професия в Министерството на отбраната, в Българската армия, в структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната, както и в други държавни органи и ведомства при условия и по ред, определени със ЗОВСРБ, с правилника за прилагането му, с уставите на въоръжените сили и със сключения договор. Военна служба извън територията на България може да се изпълнява: в състава на български или многонационални формирования при участие в операции и мисии; в задграничните представителства; в международни организации или в други международни инициативи. Военна служба може да се изпълнява и на територията на страната в състава на многонационални формирования или на длъжности в международни организации или в други международни инициативи.

Правоотношението по изпълнение на военната служба възниква въз основа на договор за военна служба, с който задължително се определят наименованието на длъжността, на която военнослужещият се назначава, съответстващото и военно звание, срокът на службата, условията за обучение и повишаване на квалификацията му, условията и редът за кариерното му развитие, правата, задълженията и отговорностите на страните по договора.

При приемането на военна служба на военнослужещите се присвояват военни звания. Военнослужещите са офицери, офицерски кандидати, сержанти (старшини), войници (матроси). Курсантите са военнослужещи с особен статус. Длъжностите, за които се изискват висши офицерски звания, се утвърждават от президента по предложение на Министерския съвет.

Приемането на военна служба, назначаването и освобождаването от длъжност и от военна служба, както и повишаването и понижаването на военнослужещите във военно звание се извършват, съгласно правилника за прилагане на ЗОВСРБ:

1. на офицерите от висшия команден състав - с указ на президента на републиката по предложение на Министерския съвет; указът на президента се приподписва от министър-председателя; изпълнението на указа се възлага на министъра на отбраната;

2. на останалите офицери - със заповед на министъра на отбраната или на оправомощени от него длъжностни лица;

3. на офицерските кандидати, на сержантите (старшините) и на войниците (матросите) - със заповед на министъра на отбраната или на оправомощени от него длъжностни лица.

Договорът за военна служба се прекратява:

1. на офицерите от висшия команден състав - със заповед на министъра на отбраната въз основа на указ на президента на републиката за освобождаване от военна служба по предложение на Министерския съвет;

2. на останалите офицери - със заповед на министъра на отбраната или на оправомощени от него длъжностни лица;

3. на офицерските кандидати, сержантите (старшините) и на войниците (матросите) - със заповед на министъра на отбраната или на оправомощени от него длъжностни лица.

Договорът за военна служба се прекратява от датата на връчване на заповедта за освобождаване от военна служба, освен когато се прекратява поради навършване на пределна възраст, смърт, изтичане на уговорен срок.

Най-съществената характеристика на статуса на военнослужещите е военната дисциплина - установеният ред за изпълнение на военната служба.

„Казармената подготовка се състои в създаването на един нов човек, който, движейки се по линията между живота и смъртта, има да изпълнява изключителни задачи при изключителни условия, обикновено в пълна противоположност с установените черти на гражданския си характер и бит. Да воюваш при условията и техниката на съвременната война, да убиваш и да бъдеш готов да мреш, да свикнеш с „търпеливото и безропотно понасяне на негодите, трудностите и лишенията на военния живот“, „да изпълняваш точно и безпротиворечиво заповедите на началниците си“, като се откажеш да преценяваш от лично гледище тяхната целесъобразност и навременност (освен в изключителни случаи и на лична отговорност), за да може по пътя на единоначалието и йерархията да се обезпечи единодействие на сложния апарат на армията, за всичко това наистина се иска една нова душевна и телесна организация на човека — една нова личност, с ново самочувствие, с ново отношение към себе си и другите, нови понятия за чест и достойнство, с нови телесни и душевни навици. По естеството на нещата и за целите на обучението нито една съставка от целокупната личност на човека не остава, без да бъде засегната и променена.“⁴

Военнослужещите са длъжни да изпълняват уставите, нормативните и административните актове на органите за ръководство на отбраната, на длъжностните лица за управление на отбраната и на въоръжените сили, както и заповедите на командирите или началниците. Заповедите се издават във връзка със службата и при необходимост се придружават с указания за изпълнението им. Те не могат да накърняват личното достойнство на подчинените, нито да им налагат извършване на очевидно правонарушение. Командирите и началниците носят отговорност за живота и здравето на военнослужещите при изпълнение на задълженията им по военна служба. По време на мирновременната военна служба на военнослужещите се осигуряват здравословни и безопасни условия за изпълнение на служебните им задължения. На военнослужещите могат да се възлагат задачи в условия на

⁴ Хаджийски Иван, Оптимистична теория за нашия народ, Избрани съчинения в три тома - том 2, Психология на военната дисциплина, Издателство „Изток - Запад“, София, 2002

непосредствена опасност за здравето и живота им при условия и по ред, определени с уставите на въоръжените сили, като в тези случаи се вземат мерки за ограничаване на опасните фактори. Командирите и началниците са длъжни да зачитат правата, да пазят честта и достойнството на подчинените си, да се грижат за тях и да изискват от тях добросъвестно, точно и в срок да изпълняват задълженията си.

Статутът на военнослужещите, изпълняващи военна служба на територията на друга държава, се определя както от ЗОВСРБ, така и от приложимия международен договор и с правила за използване на сила, прието от министъра на отбраната по предложение на началника на отбраната.

Военнослужещите, които по време на военни действия са интернирани на територията на друга държава или са пленени, запазват статута на военнослужещи.

Военнослужещите нямат право да членуват в политически партии, движения или коалиции с политически цели и да предприемат действия по служба, с които да нарушават политическата си неутралност. Те не могат да извършват пропагандна и агитационна дейност в полза или във вреда на политически партии, движения или коалиции с политически цели, на синдикални организации и на кандидати за изборни длъжности. Не могат да участват в събрания, митинги и манифестации на политически партии, движения или коалиции с политически цели, когато носят военна униформа. Военнослужещите не могат да отказват изпълнение на служебните си задължения по религиозни, атеистични, политически и идеологически мотиви или да извършват религиозна или атеистична пропаганда, когато изпълняват задължения по служба. Не се допуска създаване на религиозни, атеистични, политически и идеологически общности във военните формирования и обекти. Военнослужещите нямат право на стачка и на синдикални действия. В мирно време те могат да се сдружават за осъществяване на дейности от взаимен интерес, но тези дейности се извършват извън служебно време и не могат да накърняват бойната готовност, подготовката, дисциплината, моралния дух на личния състав и да нарушават установения ред и единоначалието в Министерство на отбраната, в структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и в Българската армия.

Военнослужещият не може да изпълнява друга държавна служба, освен в случаите, определени със закон.

Военнослужещите имат право да носят и да използват служебно оръжие по ред, определен с уставите на въоръжените сили. В мирно време те могат да използват служебното оръжие като крайна мярка, като са длъжни по възможност да пазят живота на лицето, срещу което е насочено използването и да не застрашават живота и здравето на други лица при:

- въоръжено нападение или непосредствена заплаха с оръжие срещу тях;
- въоръжено нападение или непосредствена заплаха върху друг военнослужещ;

-въоръжено нападение върху охраняван обект или субект.

Използването на служебното оръжие от военнослужещи, участващи в международни операции и мисии извън територията на страната, се урежда с правилата за използване на сила.

Военнослужещите са длъжни по всяко време на денонощието да бъдат на разположение за изпълнение на задълженията си, свързани с военната служба. Когато са в отпуск, те са длъжни да посочват точно местопребиваването си и при повикване да се явяват за изпълнение на служебните си задължения в определения от командира или началника срок. Нормалната продължителност на служебното време на военнослужещите е 8 часа дневно и 40 часа седмично при 5-дневна работна седмица, но ограниченията за продължителността на работното време не се прилагат при обявяване на положение на война, военно или извънредно положение, както и при мобилизация, щормова готовност, военни учения и мероприятия, планирани с продължителност, по-голяма от едно денонощие.

Специфична уредба има дисциплинарната отговорност на военнослужещите. Виновното неизпълнение на служебните задължения от военнослужещите е нарушение на военната дисциплина. Нарушения на военната дисциплина са:

1. неизпълнение на задължение по военната служба;
2. нарушаване на правилата за подчиненост;
3. нарушаване на правилата за военната вежливост и отдаването на чест;
4. злоупотреба със служебното положение;
5. увреждане на имущество - държавна собственост, разпиляване на материали, суровини, енергия и други средства;
6. превишаване на предоставената дисциплинарна власт;
7. нарушаване на правилата за защита на класифицирана информация;
8. самоволно отклонение от военна служба;
9. неспазване на правилата на Етичния кодекс за поведение на военнослужещите.

Дисциплинарните наказания са:

1. забележка;
2. мъмрене;
3. строго мъмрене;
4. предупреждение за понижаване на военното звание с една степен за срок от 6 месеца до една година;
5. понижаване на военното звание с една степен за срок от 6 месеца до една година;
6. предупреждение за уволнение;
7. уволнение.

Дисциплинарните нарушения се установяват от преките командири или началници на нарушителите. Когато се налага дисциплинарно наказание уволнение, съответният командир или началник назначава извършване на

служебна проверка за събиране на доказателства за извършеното нарушение, изслушва нарушителя или приема писмените му обяснения. При определяне на дисциплинарното наказание се вземат предвид тежестта на нарушението, обстоятелствата, при които е извършено, и поведението на военнотружещия до извършване на нарушението.

ЗОВСРБ урежда и други специфични правила – елементи от статуса на военнотружещия, относно: почивки и отпуски; възнаграждения, здравно и социално осигуряване; материално осигуряване; обезщетения на военнотружещите; обучение и професионална квалификация; награди и отличия; имуществена отговорност; отговорност на държавата за вреди, причинени от военнотружещия.

1.2. ГЕНЕРАЛИ, ОФИЦЕРИ И ЛИЦА ОТ СЕРЖАНТСКИЯ И РЕДОВИЯ СЪСТАВ ОТ ДРУГИ МИНИСТЕРСТВА И ВЕДОМСТВА

При приемането на новия НПК обн., ДВ, бр. 86 от 28.10.2005 г., в сила от 29.04.2006 г., текстът на чл. 396, ал.1 гласеше :

„Чл. 396. (Обн. - ДВ, бр. 86 от 2005 г.) (1) На военните съдилища са подсъдни делата за престъпления, извършени от:

1. военнотружещи по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България;

2. генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав от други министерства и ведомства;

3. резервистите при участие в учебно-мобилизационни мероприятия или при изпълнение на активна служба в постоянния резерв; ...

По този начин законодателят разграничаваше генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав на други ведомства, които са военнотружещи по ЗОВСРБ и генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав от други министерства и ведомства, които имат друг статут.

Служителите на МВР бяха *„генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав от други министерства“* само един ден, тъй като от 01.05.2006 година влезе в сила нов Закон за Министерство на вътрешните работи, вследствие на което те загубиха качеството си на генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав.

Същевременно, съгласно Преходните и заключителни разпоредби на действащия към 29.04.2006 год. Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България, генералите, офицерите и сержантите от *„другите ведомства“* имаха статус на военнотружещи по ЗОВСРБ:

§ 58. (1) Националната разузнавателна служба и Националната служба за охрана прилагат Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България и Правилника за кадровата военна служба до приемането на закони за организацията и дейността им.

(2) Службите по ал. 1 се финансират от държавния бюджет.

(3) Ръководителите на службите по ал. 1 имат правомощията на министъра на отбраната по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България.

(4) Офицерите, сержантите и гражданските лица от Националната разузнавателна служба и от Националната служба за охрана запазват правата си по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България до приемането на актовете по ал. 1.

(5) Назначаването и освобождаването на офицерите с висши офицерски звания, както и удостоверяването с висши офицерски звания в службите по ал. 1, се извършват по реда на чл. 28, т. 4 и чл. 32, т. 21 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България.

Съгласно § 11 от Преходните и заключителни разпоредби на приетия впоследствие нов ЗОВСРБ, обн., ДВ, бр. 35 от 12.05.2009 г., в сила от 12.05.2009 г., също: „По отношение на Националната разузнавателна служба и Националната служба за охрана, на правомощията на техните ръководители и на статуса на служителите им се прилагат този закон и правилникът за прилагането му, доколкото в тях не е предвидено друго, до приемането на закони за организацията и дейността на тези служби. Ръководителите на Националната разузнавателна служба и на Националната служба за охрана имат правата на министър по този закон по отношение на съответните служби.“

Според актуалното законодателство, след приемането на Закон за Националната служба за охрана и Закон за Държавна агенция „Разузнаване“, единствено генерали, офицери и лица от сержантския състав на Националната служба за охрана (НСО) попадат в категорията „генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав от други министерства и ведомства“. При това в НСО няма редови състав.

Възникването, съдържанието, изменението и прекратяването на служебното правоотношение на офицерите и сержантите от Националната служба за охрана се уреждат със ЗАКОН за Националната служба за охрана (ЗНСО). Статутът на тези „генерали, офицери и лица от сержантския състав на други ведомства“, уреден в ЗНСО е идентичен със статута на военнослужещите по ЗОВСРБ.

На основание чл. 396, ал.1, т.3 от НПК, на военните съдилища са подсъдни и деяния, извършени от лица, които към момента на извършване на деянието са били генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав от МВР (до 01.05.2009 год.) или от други министерства и ведомства, в които по-рано са съществували военизирани длъжности (Войски на Министерство на транспорта, Строителни войски, Войски на Комитета по пощи и далекосъобщения, Главно управление на държавните резерви и др.). На практика давността за наказателно преследване на такива деяния е изтекла.

1.3. РЕЗЕРВИСТИТЕ ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕ НА АКТИВНА СЛУЖБА В ДОБРОВОЛНИЯ РЕЗЕРВ

Статутът на тези категории лица е уреден в Закона за резерва на въоръжените сили на Република България (ЗОВСРБ).⁵ Резервът на въоръжените сили се състои от български граждани и техника за комплектуване на:

- военните формирования от въоръжените сили в мирно и военно време;
- структури по чл.50, ал.2 от ЗОВСРБ на други сили от системата за национална сигурност във военно време.

Личният състав на резерва се комплектува на доброволен и на задължителен принцип. Доброволният принцип се прилага за български граждани, които са изявили желание да служат в резерва и са сключили договор за това. За срока на действие на договора те придобиват статут на резервисти. Задължителният принцип се прилага за български граждани, които не са резервисти, но имат военна или друга специална подготовка и могат да получат мобилизационно назначение. Те придобиват статут на запасни.

Подготовката на гражданите за защита на отечеството се извършва на доброволен принцип. Доброволният принцип се прилага за български граждани, които са изявили желание да получат военна подготовка. Получилите военна подготовка, придобиват статут на запасни, а тези от тях които сключат договор за служба в резерва, придобиват статут на резервисти.

Формирането и използването на резерва на въоръжените сили в мирно време се планира, организира, подготвя и ръководи от министъра на отбраната. Формирането и използването на резерва на структурите по чл. 50, ал.2 от ЗОВСРБ се планира, организира, подготвя и ръководи от ръководителя на съответното ведомство. Воденето на отчета на резерва за мирно и за военно време се осъществява от органи за водене на военния отчет.

Резервът се състои от доброволен резерв и запас.

Доброволният резерв е предназначен за комплектуване с резервисти и техника - резерв по длъжностни разписания за мирно и за военно време на:

- военните формирования от Българската армия и структури на пряко подчинение на министъра на отбраната - за изпълнението на задачи по отбраната на страната и други задачи по защита на националната сигурност;
- военните формирования от въоръжените сили - за участие в операции и мисии извън територията на Република България в мирно време.

Запасът е предназначен за:

- комплектуване със запасни и техника-запас на военновременни формирования от въоръжените сили за военно време;

⁵ Закон за резерва на въоръжените сили на Република България (обн., ДВ, бр. 20 от 9.03.2012 г., в сила от 10.06.2012 г., изм., бр. 15 от 15.02.2013 г., в сила от 1.01.2014 г., бр. 66 от 26.07.2013 г., в сила от 26.07.2013 г., бр. 98 от 28.11.2014 г., в сила от 28.11.2014 г., бр. 14 от 20.02.2015 г., бр. 79 от 13.10.2015 г., в сила от 1.11.2015 г., доп., бр. 88 от 13.11.2015 г., в сила от 1.11.2015 г., изм. и доп., бр. 103 от 27.12.2016 г., в сила от 27.12.2016 г., доп., бр. 103 от 28.12.2017 г., в сила от 1.01.2018 г., изм., бр. 17 от 26.02.2019 г.)

-поддържане на окомплектоваността със запасни и техника - запас на военните формирования от въоръжените сили при продължителни военни действия във военно време;

-комплектуване на структури по чл. 50, ал. 2 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България за други сили от системата за национална сигурност за военно време.

Службата в резерва е служба с особено предназначение, която се изпълнява съгласно Закона за резерва на въоръжените сили на Република България и актовете за прилагането му. Службата в резерва в мирно време е служба в доброволния резерв и служба в запаса. На резервистите и запасните се присвояват военни звания. Те могат да се повишават и понижават във военно звание при условия и по ред, определени с правилника за прилагане на закона.

Службата в доброволния резерв се изпълнява в две форми:

Активната служба включва период от време, през който резервистът и техниката - резерв са извикани за изпълнение на задачи в състава на военните формирования от въоръжените сили или за придобиване на военна подготовка, за обучение в курсове за повишаване на квалификацията или за преквалификация.

Разположение за активна служба е период от време, през който резервистът и техниката - резерв не са извикани на активна служба, но са в готовност за нейното изпълнение.

Длъжностите, определени за приемане в доброволния резерв, се заемат след провеждане на конкурс при условия и по ред, определени с правилника за прилагане на закона и със сключения договор за служба в доброволния резерв.

Правоотношението по изпълнение на службата в доброволния резерв възниква въз основа на договор и след издаване на необходимото разрешение за достъп до класифицирана информация. Договорът за служба в доброволния резерв е тристранен и се подписва от резервиста, от министъра на отбраната или оправомощено от него длъжностно лице и от работодателя/органа по назначаване на резервиста. Максималният срок на договора е не по-дълъг от 5 години, като действието му може да се удължи по предложение на някоя от страните. Договорът може да бъде прекратен предсрочно в хипотези, посочени в ЗРВСРБ.

За начало на активната служба се смята явяването на резервиста за изпълнение на задачи в състава на военно формирование за придобиване на военна подготовка или за обучение в курсове за повишаване на квалификацията или за преквалификация. Началото и краят на активната служба се определят в зависимост от задачите, заложи в утвърдените планове за бойната подготовка на военните формирования от въоръжените сили, за което съответният командир/началник на военно формирование издава заповед и уведомява органите по военния отчет. По време на активната си служба резервистът може да изпълнява задълженията си на пълно или

намалено служебно време в съответствие със сключения договор. За времето на активната служба резервистът от доброволния резерв на въоръжените сили има статус на военнослужещ с правата и задълженията, съответстващи на заеманата длъжност, с изключение на ограниченията по чл.182, ал.1 и чл. 188 от ЗОВСРБ. Резервистът изпълнява активната служба в състава на военното формирование съгласно сключения договор. Когато резервистът има договор за служба във военно формирование, определено за участие в операции и мисии извън територията на страната, той може да бъде извикан на активна служба за подготовка с продължителност до 6 месеца. Резервистът се явява на активна служба за участие в операции и мисии в състава на военно формирование съгласно сключения договор или допълнително споразумение към него. Периодът за подготовка и участие в мисия или операция не трябва да превишава 12 месеца. Този срок може да бъде удължаван или намаляван след предварително писмено съгласие на резервиста.

Резервистите могат да се извикват на активна служба за заместване на отсъстващ повече от 30 работни дни военнослужещ за срок, не по-дълъг от една година. Резервистите могат да се извикват на активна служба за временно изпълнение на задълженията на вакантни длъжности на военнослужещи - до назначаването на титуляр по регистъра на вакантните длъжности, за срок, не по-дълъг от една година.

За начало на разположението за активна служба на резервиста се смята датата на сключения договор.

Резервистите се извикват на активна служба за подготовка в състава на военните формирования от въоръжените сили не повече от три пъти в една календарна година, като общата продължителност за годината не може да надвишава 25 календарни дни. Резервистите се извикват на активна служба за обучение в курсове за придобиване и повишаване на квалификацията и за преквалификация не повече от веднъж за две календарни години, като общата продължителност не може да надвишава 60 календарни дни.

При обявяване на извънредно положение на територията на страната или на част от нея резервистите, включени в решението на Народното събрание или в указа на президента по чл. 122, ал. 2 на Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България, се извикват на активна служба.

Службата в запаса е период от време, през който:

-запасните с мобилизационно назначение имат готовност за изпълнение на задачи при обявяване на положение на война или на военно положение в съответствие с получената повиквателна заповед;

-запасните без мобилизационно назначение имат готовност за изпълнение на задачи във военно време след получаване на повиквателна заповед.

Запасни са лицата, водещи се на военен отчет, които не са сключили договор за служба в доброволния резерв и отговорят на едно от следните условия:

- били са на военна служба;
- завършили са успешно обучение по военна подготовка;
- прекратили са служебните си правоотношения със структури по чл. 50, ал. 2 от ЗОВСРБ;
- притежават гражданска специалност, необходима за въоръжените сили и за структурите по чл. 50, ал. 2 от ЗОВСРБ.

1.4. ЛИЦАТА НА ВОЕННОВРЕМЕННА СЛУЖБА

Съгласно чл. 116 от ЗОВСРБ, от часа и деня на обявяване на положение на война или на военно положение започва военновременната служба на:

- военнослужещите и служителите от структурите по чл. 50, ал. 2;
- резервистите на активна служба във въоръжените сили;
- курсантите.

Резервистите на разположение за активна служба и запасните се смятат на военновременна служба от момента на оповестяването им от органите по военния отчет. Негодните за военновременна служба се освобождават от служба във въоръжените сили.

За лицата, които не са положили военна клетва, военновременната служба започва след полагането на клетвата.

Военновременната служба се организира и изпълнява съобразно уставите на въоръжените сили и актовете на върховния главнокомандващ. Военновременната служба във въоръжените сили се прекратява при условия и по ред, установени с акта за демобилизацията.

Законът за резерва на въоръжените сили на Република България също регламентира военновременната служба. Съгласно чл. 9 от ЗРВСРБ: От часа и деня на обявяване на положение на война или на военно положение започва военновременната служба на резервистите на активна служба и на техниката-резерв. Резервистите и техниката-резерв на разположение за активна служба, запасните и техниката-запас се смятат на военновременна служба от момента на оповестяването им.

Запасните при обявяване на положение на война или на военно положение се явяват на определеното в повиквателната заповед място.

Резервистите и запасните по време на активната и военновременната служба носят униформа и отличителни знаци, определени със заповед на министъра на отбраната.

1.5. ГРАЖДАНСКИТЕ ЛИЦА НА СЛУЖБА В МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА, В БЪЛГАРСКАТА АРМИЯ И В СТРУКТУРИТЕ НА ПОДЧИНЕНИЕ НА МИНИСТЪРА НА ОТБРАНАТА, В НАЦИОНАЛНАТА СЛУЖБА ЗА ОХРАНА И В ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ „РАЗУЗНАВАНЕ“, ПРИ ИЛИ ПО ПОВОД ИЗПЪЛНЕНИЕ НА СЛУЖБАТА ИМ

За правилното очертаване на тази категория лица е необходимо предварително изясняване на смисъла, който законодателят е вложил в понятията „граждански лица“ и „на служба“.

В общоприетия си смисъл изразът „граждански лица“ означава лицата, които не са „военни лица“.

В този смисъл понятието „граждански лица“ се употребява в международните актове, като например: Женевската конвенция от 12 август 1949 г. за защита на граждански лица по време на война и Римски статут на Международния наказателен съд приет от Дипломатическата конференция на пълномощните представители под егидата на ООН за учредяване на Международен наказателен съд на 17 юли 1998 г., Конвенция по касетъчните боеприпаси.⁶

В такъв смисъл се употребява и в национални нормативни актове, като например: чл.412 от Наказателния кодекс, Закона за ордените и медалите на Република България⁷. НАРЕДБА-ЗАКОН за съдене от народен съд виновниците за въвличане България в световната война срещу съюзените народи и за злодеянията, свързани с нея.⁸

Алинея 2 на чл.396 от Наказателно-процесуалния кодекс също разглежда „гражданските лица“, като лица, различни от тези по алинея 1.

В отменения през 2006 година Наказателно-процесуален кодекс понятието „граждански лица“ се използваше единствено за лица, които не са част от състава на въоръжените сили и службите за обществен ред и сигурност, но са извършили престъпление като съучастници или съпричинители с такива лица. Невоенизираните лица, част от състава на въоръжените сили и службите за обществен ред и сигурност бяха описвани по друг начин:

-при обнародването на НПК– „*волнонаемни*“ (във войските) ...и „*други служители от МВР*“ (освен генерали, офицери и сержанти) ;

-след изм.- ДВ, бр. 28 от 1982 г.: „*волнонаемните от войските и от МВР при или по повод изпълнение на службата или в района на военното*

⁶ Конвенция по касетъчните боеприпаси (Ратифицирана със закон, приет от 41-ото Народно събрание на 10.02.2011 г. - ДВ, бр. 16 от 2011 г.)

⁷ Закон за ордените и медалите на Република България (Обн., ДВ, бр. 54 от 13.06.2003 г., доп., бр. 86 от 30.09.2003 г., в сила от 17.06.2003 г., изм., бр. 43 от 21.05.2004 г., в сила от 21.05.2004 г., изм. и доп., бр. 32 от 19.04.2011 г.)

⁸ НАРЕДБА-ЗАКОН за съдене от народен съд виновниците за въвличане България в световната война срещу съюзените народи и за злодеянията, свързани с нея (Обн., ДВ, бр. 219 от 6.10.1944 г., в сила от 6.10.1944 г., изм. и доп., бр. 261 от 24.11.1944 г., изм., бр. 9 от 12.01.1945).

поделение, учреждение или предприятие“ и „работниците и служителите от МВР, извън тези по точки 2 и 3 - при или по повод изпълнение на службата“ (освен генерали, офицери и сержанти).

Действащият Наказателно-процесуален кодекс, беше приет по време на действията в периода 1995-2009 година ЗАКОН за отбраната и въоръжените сили на Република България.⁹

Глава 10 на този закон първоначално беше озаглавена „*Военни служители и работници в системата на Министерство на отбраната*“ и уреждаше статута на служители и работници, които до този закон бяха наричани „*волнонаемни*“.

С изменение на закона - ДВ, бр. 49 от 2000 г. заглавието на Глава 10 беше изменено в „*Граждански лица в Министерство на отбраната и въоръжените сили*“. С последващо изменение - ДВ бр. 40 от 2002 г. заглавието стана „*Граждански лица в Министерство на отбраната, в Българската армия и структурите на подчинение на министъра на отбраната*“. Съответно беше изменена и терминологията в текста на закона относно тази категория работници и служители.

Затова в чл. 396 ал.1 т.5 (предишна 4) на приетия през 2006 година НПК законодателят е използвал израза от действащия тогава ЗОВСРБ „*граждански лица на служба*“, вместо „*работници и служители*“, както по-рано.

Глава 9 на новия Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България (обн., ДВ, бр. 35 от 12.05.2009 г., в сила от 12.05.2009 г.), обаче преуреди статута на т.нар. „граждански лица на служба“ в статут на „цивилни служители в министерство на отбраната, в Българската армия и структурите на подчинение на министъра на отбраната“. Промяната на наименованието на тази категория лица не намери отражение в НПК.

Граждански лица на служба в Министерството на отбраната, в Българската армия и в структурите на подчинение на министъра на отбраната

С Глава 9 на действащия ЗОВСРБ, законодателят преуреди статута на т.нар. „граждански лица на служба“ в статут на „цивилни служители в министерство на отбраната, в Българската армия и структурите на подчинение на министъра на отбраната“, които биват цивилни служители по служебно правоотношение и цивилни служители по трудово правоотношение.

Статутът на цивилните служители по служебно правоотношение се урежда със ЗОВСРБ и със Закона за държавния служител.

Статутът на цивилните служители по трудово правоотношение се урежда със ЗОВСРБ и с Кодекса на труда.

⁹ ЗАКОН за отбраната и въоръжените сили на Република България (отм.) Обн., ДВ, бр. 112 от 27.12.1995 г., в сила от 27.02.1996 г., отм., бр. 35 от 12.05.2009 г., в сила от 12.05.2009 г.

Цивилните служители не могат да осъществяват политическа дейност в Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия. Те не могат да изразяват политически възгледи през работно време и във формированията и обектите на Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия. Могат да създават и да членуват в синдикални организации. Няма право на ефективна стачка.

Служебните правоотношения с цивилните служители по служебно правоотношение възникват, изменят се и се прекратяват при условията и по реда на Закона за държавния служител и на ЗОВСРБ. Органи по назначаването на цивилните служители по служебно правоотношение са министърът на отбраната и ръководителите на структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната.

Трудовите правоотношения с цивилните служители по трудово правоотношение в Министерството на отбраната, в структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и в Българската армия възникват, изменят се и се прекратяват при условията и по реда на Кодекса на труда.

Трудовите правоотношения с цивилните служители, заемащи преподавателски и академични длъжности във военните академии и висшите военни училища, възникват, изменят се и се прекратяват при условията и по реда на Закона за висшето образование и Закона за развитието на академичния състав в Република България.

Съгласно чл. 78 от ЗОВСРБ: Структури на пряко подчинение на министъра на отбраната са служба "Военна информация", служба "Военна полиция", военните академии и висшите военни училища, Военно-медицинската академия, Националната гвардейска част, Военно-географската служба, Стационарната комуникационна и информационна система, Централният артилерийски технически изпитателен полигон, Националният военноисторически музей, Централното военно окръжие, Комендантство – МО и други структури, създадени със закон или с акт на Министерския съвет.

Граждански лица на служба в „Националната служба за охрана“

Статутът на „гражданските лица на служба в Националната служба за охрана“ е уреден в ЗАКОН за Националната служба за охрана (ЗНСО).¹⁰

Съгласно този закон служителите на НСО са:

- офицери и сержанти от НСО ;
- държавни служители по Закона за държавния служител;
- лица, работещи по трудово правоотношение.

Държавните служители и лицата, работещи по трудово правоотношение изпълняват функции, свързани с осигуряване дейността на службата, извън

¹⁰ ЗАКОН за Националната служба за охрана (обн., ДВ, бр. 61 от 11.08.2015 г., в сила от 1.11.2015 г., доп., бр. 103 от 28.12.2017 г., в сила от 1.01.2018 г., изм., бр. 103 от 13.12.2018 г., в сила от 1.01.2019 г., изм. и доп., бр. 17 от 26.02.2019 г., изм.,бр. 99 от 17.12.2019 г., в сила от 1.01.2020г.)

охранителните функции по чл. 13 от ЗНСО (прогнозиране и разкриване на заплахи; предотвратяване и пресичане на посегателства; осигуряване на безопасност на охранявани лица и обекти; специални комуникации; защита на лица и обекти при бедствия, при положение на война, при военно или друго извънредно положение...).

Възникването, съдържанието, изменението и прекратяването на служебното правоотношение на държавните служители се уреждат по Закона за държавния служител. Назначаването на държавните служители в Национална служба за охрана се извършва, когато кандидатът отговаря на изискванията по чл. 7 от Закона за държавния служител и при условията и по реда на същия закон.

Правата и задълженията на лицата, работещи по трудово правоотношение, се уреждат при условията и по реда на Кодекса на труда, доколкото в ЗНСО не е предвидено друго. За работа по трудово правоотношение се назначават пълнолетни лица само с българско гражданство.

Държавните служители и лицата, работещи по трудово правоотношение, не могат да осъществяват политическа дейност или да изразяват политически възгледи по месторабота. Те могат да създават и да членуват в синдикални организации. Те нямат право на ефективна стачка.

Правоотношенията със служителите в Националната служба за охрана възникват въз основа на:

- заповед на началника на службата за назначаване, с която се присвоява офицерско или сержантско звание – за офицерите и сержантите;
- заповед на началника на службата за назначаване по Закона за държавния служител;
- трудов договор, сключен с началника на службата – за лицата, работещи по трудово правоотношение.

Граждански лица на служба в Държавна агенция "Разузнаване"

Съгласно ЗАКОН за Държавна агенция "Разузнаване" (ЗДАР)¹¹ :
служители на Държавна агенция "Разузнаване" са:

1. държавни служители по този закон;
2. лица, работещи по трудово правоотношение.

Статутът на държавните служители се урежда с този закон.

Статутът на лицата, работещи по трудово правоотношение, се урежда с Кодекса на труда и този закон.

Председателят на Агенцията е орган по назначаване на държавните служители и работодател на служителите по трудово правоотношение.

¹¹ ЗАКОН за Държавна агенция "Разузнаване" Обн., ДВ, бр. 79 от 13.10.2015 г., в сила от 1.11.2015 г., доп., бр. 105 от 30.12.2016 г., в сила от 1.01.2017 г., бр. 103 от 28.12.2017 г., в сила от 1.01.2018 г., изм., бр. 17 от 26.02.2019 г.

Държавните служители, съобразно изпълняваните функции, притежаваната квалификация и професионален опит и заеманите длъжности, изпълняват държавна служба в Агенцията в един от следните рангове:

1. разузнавачи:

а) главен разузнавач – ръководен персонал;

б) старши разузнавач – експертен персонал с контролно-аналитични функции;

в) разузнавач – експертен персонал;

г) младши разузнавач – експертен персонал;

2. сътрудници:

а) главен сътрудник – изпълнителски персонал с контролни функции;

б) сътрудник – изпълнителски персонал.

Служителите на Агенцията нямат право да членуват в политически партии, движения или коалиции с политически цели и да предприемат действия по служба, с които да нарушават политическата си неутралност. Те не могат да извършват пропагандна и агитационна дейност в полза или във вреда на политически партии, движения или коалиции с политически цели, на синдикални организации и на кандидати за изборни длъжности. Освен това не могат да бъдат задължавани да декларират своите политически, религиозни или идеологически убеждения във връзка със заемането или изпълнението на службата. Служителите на Агенцията не могат да отказват изпълнение на служебни задължения по религиозни, политически и идеологически мотиви.

Председателят на Агенцията определя вид и модел на униформено облекло, категории служители, които го носят, ред за предоставянето и носенето му.

Държавните служители в Агенцията не могат да изпълняват друга държавна служба, освен в случаите, определени със закони и не могат да извършват дейност, несъвместима със службата им в Агенцията. Те са длъжни да изпълняват и извън установеното работно време задълженията, произтичащи от функциите и дейностите на Агенцията.

Служебното им правоотношение възниква въз основа на заповед. При встъпване в длъжност служителят подава декларация за несъвместимост, имотно състояние и доходи, конфликт на интереси и членство в политическа партия. Държавният служител постъпва в Агенцията в 10-дневен срок от датата на издаване на заповедта за назначаване, което се удостоверява писмено. Служебното правоотношение възниква от деня на встъпването в длъжност. Преди постъпването в Агенцията държавният служител полага клетва. Редът за възникване, изменение и прекратяване на служебното правоотношение се определя с правилник за прилагане на закона.

При изпълнение на служебните си задължения държавните служители имат право да носят оръжие при условия и по ред, определени с акт на председателя. Те могат да използват оръжие при абсолютна необходимост: при въоръжено нападение или заплаха с огнестрелно оръжие; при задържане на

лице, което е нарушило охраната и пропускателния режим в района на охраняван обект на Агенцията, ако оказва съпротива или се опитва да избяга.

За лицата по трудово правоотношение ЗДАР не предвижда отклонения от общия режим по Кодекса на труда. Трудовото правоотношение възниква със сключването на трудов договор по правилата в Кодекса на труда.

„На служба“ , „при или по повод изпълнение на службата им“

Особената подсъдност на деянията на гражданските лица по чл.396, ал.1, т.6 от НПК е обоснована и от изискванията тези деяния да са извършени *„при или по повод изпълнение на службата“*, което естествено предполага, че деецът е *„на служба“* в посочените в текста структури.

И ЗОВСРБ и ЗНСО и ЗДАР разграничават две категории „граждански лица“ в състава на МО, БА, структурите, подчинени на министъра на отбраната, НСО и ДАР: държавни служители по служебно правоотношение и лица по трудово правоотношение. Същевременно чл.396 от НПК предвижда, че на военните съдилища са подсъдни деяния на „граждански лица на служба“ в тези структури, а не всички работници и служители „от“ тези структури, както беше в отменения НПК. Затова в практиката възниква въпросът дали деянията на „цивилните служители по трудово правоотношение“ и на „лицата, работещи по трудово правоотношение“ в НСО и ДАР, са деяния на „граждански лица на служба“ в тези структури.

Буквалното лексическо тълкуване води до извода, че само лицата по служебно правоотношение биха могли да извършат деяние при или по повод службата си.

Съдебната практика обаче не се придържа стриктно към този извод. Така според Определение № 71 от 20.05.2019 г. на ВКС по ч. н.д. № 474/2019 г., I н.о., НК: „През инкриминирания период подсъдимият е бил назначаван с трудови договори и заповеди на началника на факултета като материално отговорно лице за гарнизонния военен музей, както и като нещатен сътрудник на Музея и негов уредник. При тези фактически данни, изложени в обвинителния акт следва да се приеме, че подс. Й. попада в кръга от субекти по чл. 397, т. 6 от НПК- а именно -граждански лица на служба в структури подчинени на Министъра на отбраната, извършили деянието при и по повод службата си, което предопределя специалната подсъдност на Военен съд-С.“

Логическото и историческото тълкуване също водят до извода, че законодателят е целял да установи особена подсъдност за деяния, както на служители, така и на работници в тези структури. Както беше посочено по-горе, до приемането на новия НПК особена подсъдност беше предвидена за деяния на „волнонаемни“ и на „работници и служители“ – на лица и по служебно и по трудово правоотношение. Изложените по-горе съображения за необходимостта от особена подсъдност на деяния на лицата по служебно правоотношение са валидни и за деяния на лица по трудово правоотношение.

С оглед избягване на противоречива практика, въпросът изисква законодателно уреждане –думите „граждански лица“ да бъде заменени с „лица по служебно и трудово правоотношение“ а думите „при или по повод изпълнение на службата им“ - с „при или по повод изпълнение на службата или работата им.

Друг, въпрос, пред който се изправят практикуващите юристи е : кога деянието е извършено „при или по повод изпълнение на службата“? В съдебната практика въпросът е поставян и е бил изясняван многократно.¹² Под "при изпълнение на службата или функцията" следва да се разбира, че деянието е извършено по време на изпълнение на задължение, включващо се в кръга на службата. Престъплението е извършено "по повод изпълнение на службата", когато по време на деянието лицето не е изпълнявало служебно задължение, но има пряка връзка между деянието и неговата служебна дейност .

1.6. ГРАЖДАНСКИ ЛИЦА, УЧАСТВАЛИ В ОСЪЩЕСТВЯВАНЕТО НА ПРЕСТЪПЛЕНИЕ

Чл. 388, ал.2 от отмененият през 2006 година НПК предвиждаше, че:

„На военните съдилища са подсъдни и делата за:

1. престъпления, извършени от граждански лица в съучастие или съпричинителство с лица, посочени в предходната алинея;

2.недоносителство и укривателство, извършени от граждански лица във връзка с престъпления, делата за които са подсъдни на военните съдилища.“

Съгласно чл.396 ал.2 от действащия НПК „На военните съдилища са подсъдни и делата за престъпления, в осъществяването на които са участвали и граждански лица“.

Няма съмнение, че тук понятието „граждански лица“ е употребено в обичайния си смисъл – всички (наказателно-отговорни) лица, които не са „военни лица“.Систематичното тълкуване на текста непротиворечиво сочи, че се имат предвид престъпления, в които освен лица по предходната алинея са участвали и граждански лица.

Безспорно „недоносителството“ и „укривателството“ са самостоятелни престъпления, не са форми на участие в осъществяването на друго престъпление, поради което са изключени от подсъдността на военните съдилища.

Действащият НПК, обаче вместо „в съучастие и съпричинителство“ използва думите „участвали в осъществяване на престъплението“. Съвместното участие в осъществяването на престъпление може да се реализира само чрез „съучастие“ (както във формите, посочени в чл.20 от НК,

¹² Напр. Постановление № 2 от 16.XII.1957г., Пленум на ВС, изм. и доп. с Тълкувателно постановление № 7 от 6.VII.1987г.

така и в случаите на „необходимо съучастие“) и „съпричинителство“ и употребата на тези понятия би била много по-уместна.

Съучастие по чл.20 от НК

Съучастието е задружно умишлено участие на две или повече лица в осъществяване на едно умишлено престъпление. Обективният принос на съучастниците обаче може да има различен характер : осъществяване самото изпълнение на престъплението, склоняване друго към такова изпълнение, улесняване на последното.¹³ Съучастието се характеризира с „общност на умисъла“-всеки съучастник съзнава общественотоопасния характер на деянието, предвижда настъпването на общественотоопасните последици, иска или се съгласява с тяхното настъпване, като съзнава, че и друго лице или лица действат с умисъл за причиняване на същите общественотоопасни последици.

Чл. 20 от НК дефинира основните форми на съучастие:

-Извършителство. Извършител е този, който участва в самото изпълнение на престъплението. Извършител е лице, което участва в изпълнението на престъпление, независимо дали е подбудено или подпомогнато от друго или други лица. Когато две или повече лица, участват в самото изпълнение на престъплението, независимо от това дали те са подбудени или подпомогнати от други лица става дума за съизвършителство. Съизвършителството може да бъде два вида—едновременно и последователно, като разграничителен критерий е времето на деянията на съизвършителите.

От фигурата на съизвършителството следва да се разграничава „посредственото извършителство“. Когато някой използва наказателно-неотговорни (малолетни или невменяеми) лица или такива, които са заблудени и действат без да схващат правилно фактическия и обществения характер на извършеното от тях, липсва съучастие и се касае до своеобразно „посредствено извършителство“. В такива случаи се прилагат правилата за единичното извършителство, като следва да се съобразят психическите връзки и закономерности, които използва посредственият извършител за да постигне целта си, посредством проявите на лицето използвано като оръдие“.¹⁴

-Подбудителство. Подбудителството се характеризира от обективна страна, с това, че се осъществява психическо въздействие от едно лице спрямо друго, за да вземе решение за извършване на конкретно престъпление, вследствие на което мотивираното лице започва изпълнение на това престъпление.

Подбудителството следва да се отличава от неуспялото подбудителство, за което се носи наказателна отговорност само за изрично предвидените в Особената част на НК случаи. (напр. чл. 117, ал. 2 и чл.293, ал. 1от НК).

¹³ Вж Ненов И. Наказателно право на Народна република България, Обща част, С., изд. “Наука и изкуство“, 1972г. стр.392

¹⁴ ¹⁴ Вж Ненов И. Наказателно право на Народна република България, Обща част, С., изд. “Наука и изкуство“, 1972г. стр.398

Подбудителството като форма на съучастие трябва да се разграничава от явното подбудителство, което представлява мотивиране на неопределен кръг от лица, към извършване на конкретно престъпление или към извършване въобще на престъпление. При явното подбудителство, за разлика от подбудителството кръгът на мотивираните лица е неопределен. То обуславя наказателна отговорност, когато е предвидено в Особената част като самостоятелно престъпление.

-Помагачество. От обективна страна, помагачът създава условие за изпълнение на престъплението. Неговото деяние може да предшества или да съпътства извършването, но не може да бъде последващо, а само предварително или съпътстващо помагачество. Достатъчно е помагачът да съзнава, че съдейства на дейността на извършителя, без да е необходимо да има обратна връзка, т.е. без да е необходимо това да е съзнавано от извършителя.

Възможно е съучастието да придобие усложнени форми: „подбудителство към подбудителство“ (когато подбудител упражнява въздействие върху извършител чрез друго умишлено действащо лице), „помагачество към помагачество“ (когато са налице умишлено съдействие на трето лице към помагача с цел подпомагане на извършителя) и други съчетания.

Особени форми на задружна престъпна дейност

Освен основните видове съучастие, посочени в чл.20 в Особената част на НК, са регламентирани и други форми на задружна престъпна дейност, които нямат общ режим. За разлика от общите форми на съучастие, които изразяват възможността умишленото престъпление да се извърши при участието на повече лица, връзката на особените форми с престъплението е връзка на необходимост. Иначе казано без умишлено задружно участие на две или повече лица, съответният вид престъпление не би могъл изобщо да се извърши.¹⁵

Необходимо съучастие. Под „необходимо съучастие“ в тесен смисъл се има предвид особеност на конструкцията на състава на дадения вид престъпна дейност. Тази особеност се изразява в необходимостта най-малко две лица да участват в изпълнението на престъплението, за да може да има изобщо престъпление.

Форми на такова необходимо съучастие са съставите на престъпления, визиращи деяния на повече от едно лице, които са насрещно насочени, като при съответните условия всяко лице с деянията си въздейства по определен начин върху личността на другото (напр.чл.154 от НК). По отношение на тези престъпления дейците са своеобразни извършители, чиято престъпна дейност е еднородна.

¹⁵ Владимирова Р., Съучастие при усложнена престъпна дейност, Русенски университет „Ангел Кънчев“, 1996г, стр.118

Други форми на необходимо съучастие са случаите на даване и получаване на облага, когато извършването на съответното престъпление е обусловено от насрещна дейност на поне две лица, която представлява не посегателство върху личността на необходимия съучастник, а даване и получаване на насрещна облага за извършено или обещано действие (напр. чл.192 от НК, чл.224 от НК).

Съдебната практика разглежда и престъплението “подкуп” като форма на “необходимо съучастие”. То не може да се извърши еднолично, а са необходими две лица, всяко от които върши не само различно деяние, но и за разлика от обикновеното съучастие - свое отделно престъпление: вземане на подкуп (пасивен подкуп), което се квалифицира по чл. 301 от НК и даване на подкуп (активен подкуп), което се квалифицира по чл. 304 от НК. Това означава, че е налице такава връзка между делата на “необходимите” съучастници, която задължително налага разглеждането им в един процес, най-малкото с оглед установяването на обективната истина и вярната оценка на доказателствата (Присъда № 200/07.12.2005 г.по НОХД № 203/2005 г.на Военно-апелативния съд).

Към формите на необходимо съучастие, изразено в еднопосочни деяния на повече лица, трябва да се причислят и онези сдружавания по конкретен повод, участниците в които макар и сговорили се предварително не са формирали организационно-структурна единица, нито са налице белезите на тълпата и връзката между лицата е сравнително проста и лабилна (напр. чл.298, ал.2 и чл.246 ал.1 от НК).¹⁶

Квалифицираните състави на военни престъпления, извършени от група военнослужещи : неизпълнение или отказ да се изпълни заповед на началник от група лица (чл.372, ал.2) и груповото отклонение от военна служба (чл.380, ал.2 от НК и чл. 381), също представляват форми на необходимо съучастие.

Участието в престъпна организация или група (чл. 109 ал. 1 и 2, 321, 321а от НК) и участието в тълпа (чл.163 от НК) също са форми на „необходимо съучастие“.

Създаването, ръководството или членуването в организация или група са особени хипотези на подготвителна дейност, въздигнати в престъпление. Самото създаване, ръководене или участие в такава организация или група е основание за носене на наказателна отговорност, без да е необходимо организацията или групата да е пристъпила към извършване и на едно от престъпленията, за които е създадена.

НК инкриминира и участието в тълпа–множество от хора събрани на публично място, без предварителна подготовка, към които всеки може да се присъедини, обединени от известна цел, която определя тяхната

¹⁶ Владимиров Р., Съучастие при усложнена престъпна дейност, Русенски университет „Ангел Кънчев“, 1996г, стр.121

непосредствена задружна активност.¹⁷ Предвидена е диференциация на наказателната отговорност за предводителите и подбудителите на тълпата: за тях наказателната отговорност е по-тежка, отколкото за тези, които само се считат за участници в тълпата (всяко едно лице, което е на мястото със същата цел).

Съпричинителство

Независимо съпричиняване (съпричинителство) е налице, когато деяния на повече от едно лице, са в причинно-следствена връзка с един общ престъпен резултат, без да е налице общност на умишъла на дейците.

Най-често срещаната хипотеза на такова съпричиняване, е когато непредпазливи деяния на две или повече лица причинят общ престъпен резултат, без да е налице не само общност на умишъла, а и изобщо умишъл.

Възможно е две или повече лица, макар че действат умишлено с оглед причиняването на един и същ общественноопасен резултат, да не извършват престъплението в съучастие тогава, когато липсва общност на умишъла. В тази хипотеза също ще е налице съпричинителство.

При съпричинителство действа и лице, което при непредпазлива форма на вина извършва деяние в причинна връзка с престъпен резултат, а други лица, чиито деяния също са в причинна връзка с този резултат действат умишлено.

Съучастието и съпричинителството следва да се отграничават от случаите на умишлена общественно опасна дейност на две или повече лица, която не е съвместна и задружна и не е насочена за осъществяване на едно престъпление – укривателство(лично-чл.294 и вещно-чл.215),недоносителство и допустителство. Затова и действащият НПК не предвижда особена подсъдност за такива деяния, извършени от граждански лица, във връзка с деяния на лица по чл.396, ал.1 от НПК.

2. ИЗКЛЮЧЕНИЯ ОТ ОСОБЕНАТА ПОДСЪДНОСТ НА ВОЕННИТЕ СЪДИЛИЩА, ПРОИЗТИЧАЩИ ОТ МЕЖДУНАРОДНОПРАВНИ АКТОВЕ

Чл.396, ал.1, т.1 от НПК предвижда, че на военните съдилища са подсъдни делата за престъпления, извършени от „военнослужещи“. В текста липсва уточнението „по ЗОВСРБ“, което съществуваше до ЗИДНПК ДВ бр.42 от 2015 г. При тази актуална нормативна уредба, на военните съдилища са подсъдни всички деяния, извършени и от български и от чуждестранни военнослужещи, за които са образувани наказателни производства от български органи (чл.2, ал.1 от НПК), съобразно пределите на действие на българския Наказателен кодекс (чл.3, 5 и 6 от НК).

¹⁷ Вж Ненов И. Наказателно право, Особена част, т.ІІ-, С, 1959, с.15-16

Наред с този общ принцип, международното право изрично предвижда подсъдност на военните съдилища спрямо чуждестранни военнослужещи в два особени случая:

-във военно време и

-при преминаване и пребиваване на територията на страната на съюзнически и на чужди въоръжени сили.

2.1. Във военно време, на военните съдилища са подсъдни престъпления по Наказателния кодекс, извършени от военнослужещите от вражеските въоръжени сили :

-на територията на Република България (чл.3, ал.1 от НК),

-в чужбина, когато засягат интересите на Република България или на български граждани (чл.5 от НК),

-против мира и човечеството, засягащи интересите на друга държава или чужди граждани (чл.6, ал.1 от НК).

Според член 84, ал.1 от Женевската конвенция от 12.08.1949 г. относно третирането на военнопленниците¹⁸: *„Само военен съд може да съди военнопленник, освен когато действащото законодателство на задържащата държава изрично позволява на гражданските съдилища да съдят лица от състава на въоръжените сили на посочената държава за същото престъпление, в чието извършване е обвинен военнопленникът“.*

Според член 66 от Женевската конвенция от 12.08.1949 г. относно закрила на цивилните лица във време на война¹⁹, *„В случай на нарушаване на наказателните разпоредби, издадени от нея въз основа на член 64, втора алинея, държавата-окупатор може да изправя обвиняемите лица пред своите надлежно учредени неполитически военни съдилища, ако те заседават в окупираната страна. За предпочитане е апелативните съдилища да заседават в окупираната страна“.*

2.2. Принципната уредба на наказателната юрисдикция спрямо военнослужещите от чуждестранни въоръжени сили, пребиваващи в Република България е дадена в Закона за преминаването и пребиваването на територията на Република България на съюзнически и на чужди въоръжени сили (ЗППТРБСЧВС).²⁰

¹⁸ Ратифицирана с Указ на Президиума на НС № 181 от 22 май 1954 г. - Изв., бр. 43 от 1954 г., в сила за България от 22 януари 1955 г. Закон на НС от 16 февруари 1994 г. за оттегляне на резервите по чл. 10, 12 и 85; ДВ, бр. 18 от 1994 г. – резервите оттеглени на 9 май 1994 г. Издадена от Министерството на външните работи, обн., ДВ, бр. 26 от 21.03.2014 г.

¹⁹ Ратифицирана с Указ на Президиума на НС № 181 от 22 май 1954 г.; Изв., бр. 43 от 1954 г. В сила за България от 22 януари 1955 г. Закон на НС от 16 февруари 1994 г. за оттегляне на резервите по чл. 11 и 45; ДВ, бр. 18 от 1994 г. – резервите оттеглени на 9 май 1994 г. Издадена от Министерството на външните работи, обн., ДВ, бр. 27 от 25.03.2014 г.

²⁰ Закон за преминаването и пребиваването на територията на Република България на съюзнически и на чужди въоръжени сили. (Обн., ДВ, бр.102 от 20.12.2005 г., изм. и доп. бр.35, от 12.05.2009 г., в сила от 12.05.2009 г., бр. 23 от 22.03.2011 г., в сила от 22.03.2011 г.).

Целта на този закон е гарантиране на суверенитета, независимостта и сигурността на страната при преминаването през и пребиваването на територията и на съюзнически и/или чужди въоръжени сили. Съгласно принципното положение, произтичащо от държавния суверенитет и изразено в чл. 21 от закона: *„Република България упражнява юрисдикция върху съюзническите и чуждите въоръжени сили и зависимите лица, преминаващи през или пребиваващи на нейната територия, съгласно българското законодателство и приложимите международни договори“*. Същевременно, съгласно чл.19 от същия закон: *„Статусът на преминаващите през или пребиваващи на територията на Република България съюзнически и/или чужди въоръжени сили се урежда с този закон, освен ако друго не е предвидено в ратифициран, обнародван и влязъл в сила за Република България международен договор“*. Съгласно възприетия от закона принцип, за всяко конкретно учение следва да се сключва меморандум за разбирателство, в който относно юрисдикцията обичайно се посочва, че личният състав на силите изцяло се подчинява на законите, процедурите, правилата и обичаите на приемащата страна.

Доколко да бъде ограничен държавният суверенитет, чрез международни договори, възприемащи уредба, различна от принципа, залегнал в чл.21 от ЗППТРБСЧВС е политически, а не юридически въпрос, който намира различни решения.

В чл.VII, т.3 от Споразумението между страните по Северноатлантическия договор, относно статута на техните въоръжени сили²¹, е възприета следната уредба на наказателната юрисдикция:

„В случаите на конкуренция при упражняване на правото на юрисдикция се прилагат следните правила:

а. военните власти на изпращащата държава имат приоритет при упражняване на юрисдикция върху членове на въоръжена сила или цивилен компонент във връзка със:

(i) правонарушения, насочени изцяло срещу собствеността или сигурността на тази държава, или правонарушения, насочени изцяло срещу личността или собствеността на друг член на въоръжената сила, или на цивилен компонент на тази държава, или на зависимо лице;

(ii) правонарушение, извършено при изпълнение на служебни задължения в резултат на действие или бездействие;

б. в случай на всяко друго правонарушение властите на приемащата държава имат изключителното право да упражняват юрисдикция;

с. в случай че държавата, имаща приоритетното право, реши да не упражни юрисдикция, тя незабавно уведомява властите на другата държава; властите на държавата, имаща приоритетното право, разглеждат благосклонно молба, отправена от властите на другата

²¹ Споразумение между страните по Северноатлантическия договор, относно статута на техните въоръжени сили, ратифицирано със закон, приет от 39-то НС на 14.07.2004 г. обн. ДВ, бр. 65 от 27.07.2004 г.

държава, за отказ от нейното право в случаи, при които другата държава счита този отказ за особено важен“.

По същия начин е уредена и конкуренцията на юрисдикции в:

.Споразумение между държавите - страни по Северноатлантическия договор, и другите държави - участнички в "Партньорство за мир", относно статута на техните въоръжени сили, ратифицирано със закон, приет от 37-о Народно събрание на 5.04.1996 г. - ДВ, бр. 33 от 19.04.1996 г. и Споразумение за Многонационалните мирни сили в Югоизточна Европа, ратифицирано със закон, приет от 38-о Народно събрание на 13.05.1999 г. - обн.ДВ, бр. 47 от 21.05.1999 г.

По подобен начин е уредена конкуренцията на юрисдикции и в чл.17 от Споразумението между държавите - членки на Европейския съюз, относно статута на командированния военен и цивилен персонал в институциите на Европейския съюз, на щабовете и силите, които могат да бъдат предоставени на разположение на Европейския съюз в контекста на подготовката и изпълнението на задачите, посочени в чл.17 параграф 2 от Договора за Европейския съюз, включително учения, и на военния и цивилния персонал на държавите – членки, предоставен на разположение на Европейския съюз с цел извършване на действия в този контекст (Споразумение с ЕС относно статута на силите) (2003/С 321/02).

Единствено уредбата на статута на пребиваващия в България личен състав на въоръжените сили на САЩ се отклонява, както от принципа по чл.21 от ЗППТРБСЧВС, така и от уредбата на статута на пребиваващия в България личен състав на въоръжените сили на страните от НАТО, ЕС и „Партньорство за мир“.

Съгласно чл. X от Споразумението между правителството на Република България и правителството на Съединените американски щати за сътрудничество в областта на отбраната, ратифицирано със закон, приет от 40-то НС на 26.05.2006г., обн. ДВ, бр. 46 от 6.06.2006 г.:

„България признава особеното значение на дисциплинарния контрол, осъществяван от военните власти на Съединените щати върху членовете на силата, и ефекта от този контрол върху оперативната готовност. По тази причина, по искане на Съединените щати и в подкрепа на ангажимента за взаимна отбрана България упражнява суверенното си правомощие да не осъществява приоритетното си право на наказателна юрисдикция, както е предвидено в параграф 3(с) на чл. VII от ССВС на НАТО. В конкретни случаи, от особена важност за българските власти отказът може да бъде оттеглен и Съединените щати уважават това оттегляне. Оттеглянето на отказа се представя в писмена форма пред компетентните военни власти на САЩ не по-късно от двадесет и един дни от получаване на уведомление от всяка една от страните“.

Освен това, в член XI на същото споразумение, е предвидена процедура за определяне на наказателната юрисдикция за престъпления, извършени при

изпълнение на служебни задължения. Процедурата е детайлно регламентирана в СПОРАЗУМЕНИЕ ПО ПРИЛАГАНЕ, относно процедурите при упражняване на наказателна юрисдикция в изпълнение на Споразумението между правителството на Република България и правителството на Съединените американски щати за сътрудничество в областта на отбраната.²²

3. ДРУГИ НОРМИ ОТНОСНО КОМПЕТЕНТНОСТТА НА ВОЕННИТЕ СЪДИЛИЩА

Местна подсъдност

По начало всяко наказателно дело е подсъдно на съда, в чийто район е извършено престъплението. Трите военни съдилища (в София, Пловдив и Сливен) имат определени съдебни райони и делата се разпределят между тях, според местоизвършването на деянията. Съответно и всяко досъдебно производство се извършва в района, който съответства на района на съда, компетентен да разгледа делото. От тези принципни положения се допускат изключения, посочени съответно в чл.36-39 и чл.195 от НПК. Усложнения по отношение на местната подсъдност на военните съдилища са възможни при престъпленията, извършени в чужбина (чл.37 от НПК).

Делата за престъпления, извършени в чужбина, са подсъдни на Софийския военен съд, ако лицето е чуждестранен военнослужещ или престъплението е извършено в съучастие с чуждестранен военнослужещ. Тези дела са подсъдни на съда по местоживееене на лицето, ако е български гражданин сред лицата по чл.396, ал.1 (но не е част от състава на военна или полицейска мисия в чужбина) или ако съучастниците (сред които има лице по чл.396, ал.1 от НПК) са лица с местоживееене в района на един и същ съд. В останалите случаи, делото е подсъдно на съда, в района на който е завършено досъдебното производство.

Когато престъплението е извършено на български военен кораб или самолет извън пределите на страната, делото е подсъдно на съда, в чийто район се намира пристанището или летището, към което се числи корабът или самолетът.

Делата за престъпления, извършени от военнослужещи от въоръжените сили и от служещи в Министерството на вътрешните работи, които участват в международни военни или полицейски мисии в чужбина, са подсъдни на Софийския военен съд.(чл. 37 ал.3).

Функционална подсъдност

Делата, решени от военните съдилища, се разглеждат като въззивна инстанция от Военно-апелативния съд, а като касационна инстанция - от Върховния касационен съд, който разглежда и предложенията за възобновяване на наказателните дела на военните съдилища. Спорове за

²² Споразумение между правителството на Република България и правителството на Съединените американски щати за сътрудничество в областта на отбраната. Одобрено с РМС № 110 от 26.02.2008г.,обн.,ДВ, бр.29 от 18.03.2008 г.,в сила от 28.02.2008 г.

подсъдност между първоинстанционните военни съдилища се решават от Военно-апелативния съд. (чл. 397 и 398 от НПК).

Задължение за изпращане на делото на компетентния военен съд

Законодателят е предвидил правила за хипотезите, в които дело, подсъдно на военен съд бива внесено в съд с обща компетентност.

Когато съдът намери, че делото е подсъдно на военен съд, той прекратява съдебното производство и изпраща делото на съответния прокурор. (чл. 42, ал.2 от НПК).

Когато обвинението бъде изменено по време на съдебното следствие първоинстанционният съд прекратява съдебното производство и изпраща делото на съответния прокурор, когато новото обвинение е за престъпление, подсъдно на военен съд (чл.287, ал.2).

Дори ако не бъде изменено обвинението, когато на съдебното следствие се установи, че престъплението подлежи на разглеждане от военен съд, първоинстанционният съд прекратява съдебното производство и изпраща делото на съответния прокурор(чл. 288, ал.1).

Конкуренция на особени подсъдности

Съгласно чл.411а, ал.7 от НПК, когато едно дело е подсъдно на специализирания наказателен съд и на военния съд, то се гледа от военен съд.

Контрол над използването на специални разузнавателни средства

Съгласно чл.174 от НПК, разрешението за използване на специални разузнавателни средства по дела, подсъдни на военен съд, се дава предварително от председателя на съответния военен съд или от изрично оправомощен от него заместник-председател.

Разрешение за използване на специални разузнавателни средства за престъпления, осъществени от военни съдии, прокурори и следователи, се дава предварително от председателя на Военно-апелативния съд или от оправомощен негов заместник, по искане на административния ръководител на военно-апелативната прокуратура, или на оправомощен негов заместник. Разрешението за използване на специални разузнавателни средства за престъпления, осъществени от председател на Военно-апелативния съд или негов заместник, се дава предварително от заместник-председателя на Върховния касационен съд, ръководещ Наказателната колегия, по искане на заместник на главния прокурор при Върховната касационна прокуратура.

Чл.15 от Закона за специалните разузнавателни средства също предвижда правомощия на председателите на военни съдилища или оправомощен от тях заместник-председател да дават писмено разрешение за използването на специални разузнавателни средства или отказват използването им, като мотивират актовете си.

В тази връзка, обаче възниква въпросът, кога председателят на военен съд ще е компетентен да даде разрешение за прилагане на такива средства по отношение на лица и обекти, свързани с националната сигурност, когато няма данни за извършено престъпление.При действащата правна уредба няма

изрична норма, която да оправомощава председател на военен съд да разрешава използване на специални разузнавателни средства спрямо военнослужещи и други лица по чл.396 ал.1 от НПК за други цели, освен за предотвратяване и разкриване на тежки умишлени престъпления.

Компетентност по административно-наказателни производства

Съгласно чл. 424 от Наказателния кодекс, по отношение на военнослужещите, както и офицерите и сержантите и редовия състав от други ведомства административните наказания, предвидени в този кодекс, се налагат от съответните командири и началници, имащи право да им налагат дисциплинарни наказания. В този случай жалбите срещу наказателните постановления се разглеждат от военен съд.

Компетентност по ЗАКОН за Европейската заповед за разследване (Обн., ДВ, бр. 16 от 20.02.2018 г.)

Компетентен орган да признае в България Европейска заповед за разследване, издадена от компетентен орган на друга държава членка е:

-в досъдебното производство – прокурор от съответната окръжна или военно-окръжна прокуратура, в чийто район се иска извършването на съответното действие по разследване или други процесуални действия, или предаването на доказателствата, които вече са на разположение, или прокурор от специализираната прокуратура;

-в съдебното производство – съответният окръжен или военен съд, в чийто район се иска извършването на съответното съдебно следствено действие или предаването на доказателствата, които вече са на разположение, или специализираният наказателен съд.

Законът не посочва изрично кога компетентни са военната прокуратура и военният съд, но логическото тълкуване несъмнено сочи, че това е в случаите когато престъплението, за което се води наказателното производство е от тяхна компетентност.

Контрол на военно-полицейски действия

Чл.6 и чл.12 от Закона за Военната полиция предвиждат правомощия на военния съд по контрол на действията по идентификация и полицейска регистрация, извършвани от военно-полицейски органи.

Лицата, подлежащи на полицейска регистрация от органите на служба "Военна полиция" са длъжни да оказват съдействие, да не пречат и да не възпрепятстват при извършване на действията по регистрация. При отказ на лицето, действията по полицейската регистрация се извършват принудително с разрешение на съдия от първоинстанционния военен съд, на който е подсъдно престъплението от общ характер, за което е привлечено като обвиняем. Лицата, чиято самоличност се установява от органите на служба „Военна полиция“, също са длъжни да оказват съдействие, да не пречат и да не възпрепятстват тези действия. При отказ на лицата, действията се извършват принудително с разрешение на съдия от съответния първоинстанционен военен съд.

II. НЕОБХОДИМОСТ ОТ ЗАКОНОВИ ПРОМЕНИ, ОТНОСНО КОМПЕТЕНТНОСТТА НА ВОЕННИТЕ СЪДИЛАЩА И ПРОКУРАТУРИ

1. ИЗМЕНЕНИЯ В ПРЕДМЕТА НА НАКАЗАТЕЛНО-ПРАВНА ЗАЩИТА

Измененията в обществените отношения – предмет на наказателно-правна защита в последните години, налагат адекватно изменение и на уредбата на тази защита, която на свой ред предопределя необходимостта от особена компетентност на военните съдилища и прокуратури.

Най-съществените изменения в глава XIII от НК, след създаването на Наказателния кодекс през 1968 година, са свързани с няколкостотинте изменения на чл. 371 от НК, очертаващ кръга на субектите на военни престъпления.

След като със Закона за МВР (2006 г.) от 01.05.2006 г. се премахнаха военните звания на служителите на МВР, Главна дирекция „Изпълнение на наказанията” и Главна дирекция „Охрана” на Министерството при правосъдието, аналогични на военните звания, тези служители бяха заличени като субект на военни престъпления. Със Закон за изменение и допълнение на НК (обн. ДВ, бр.75 от 12.09.2006 г., в сила от 13.10.2006г.) чл.371 бе променен, като държавните служители в структурните звена на МВР, Главна дирекция „Изпълнение на наказанията” и Главна дирекция „Охрана” при Министерство на правосъдието отново бяха включени като субекти на военни престъпления. С изменение на чл.371,б.,„в” през 2009 г.(ДВ,бр.27 от 10.04.2009 г.), държавните служители на Главна дирекция „Изпълнение на наказанията” и Главна дирекция „Охрана” при Министерството на правосъдието отново отпаднаха като субекти на военни престъпления. През 2014 г. с преходна и заключителна разпоредба на новоприетия Закон за МВР (обн. ДВ, бр. 53 от 27.06.2014 г.) бе изменена разпоредбата на чл. 371, б. „в“ НК. При новата и редакция държавните служители в МВР отпаднаха като субекти на военните престъпления в мирно време и могат да бъдат такива субекти само когато извършат военни престъпления във военно време или в бойна обстановка или при участие в мисия или операция извън страната или във връзка с бойни действия.

С приетите в периода 2007-2016 година Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България (2009 год.), Закон за резерва на въоръжените сили на Република България (2012 год.), Закон за Министерство на вътрешните работи(2014 год.), Закон за Държавната агенция Национална сигурност (2007 год.), Закон за Държавната агенция „Разузнаване“ (2015 год.), Закон за военното разузнаване (2015 год.), Закон за военната полиция (2011 год.), Закон за изменение и допълнение на Закона за защита на класифицираната информация (ДВ бр.81 от 14.10.2016 г.), Закон за изпълнение на наказанията и задържането под стража (2009 год.), Закон за

изменение и допълнение на Закона за специалните разузнавателни средства (ДВ,бр.70 от 2013 г.), Закон за съдебната власт (2007 год.), Закон за Националната служба за охрана (2015 год.), беше напълно преуредена системата от органи за защита на националната сигурност. Същевременно **промените в устройството на тези органи и статута на служителите им не намериха отражение в наказателно-правната защита на обществените отношения, свързани с тяхната дейност.** Затова е необходимо законодателят отново да прецени, дали специален обект на сегашната глава XIII следва да бъдат само обществените отношения, свързани с дейността на въоръжените сили или и обществените отношения, свързани с дейността на цялата система за национална сигурност.

Друга съществена промяна в обществените отношения, които намират наказателно-правна защита в глава XIII на НК е преминаването от наборна към професионална армия от 01.01.2008 година. То също не намери отражение в изменения на нормите на военните престъпления.

Празноти в наказателно-правната защита на важни обществени отношения, свързани с дейността на МВР и ДАНС

След премахването на военните звания, спецификата на работата в МВР не е променена. Не е променена и спецификата на работа в органите, изведени от МВР и обособени като самостоятелни (Държавна агенция „Национална сигурност“, Държавна агенция „Технически операции“, Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“, куриерската служба в ДКСИ, Главна дирекция „Охрана“ и Бюрото по защита). Същевременно, заличаването на служителите им като субекти на военни престъпления създаде сериозни празноти в наказателното право и важни обществени отношения, които изискват специфична наказателно–правна защита останаха незащитени.

Служители на МВР и на ГДО и ГДИН при МП осъществяват постова и патрулна служба, като носят оръжие и униформа. Служители на МВР извършват дейности, съвместно с въоръжените сили – охрана на държавната граница, защита на стратегически обекти и критична инфраструктура; пожарогасителна и аварийно - спасителна дейност; участие в мироопазващи мисии, извън страната. Кадри за нуждите на МВР се обучават във военни учебни заведения. Част от основните дейности на МВР - охрана на държавната граница и стратегически обекти, патрулно-постовата служба за опазване на обществения ред, предотвратяване на терористични действия, защита при бедствия и спасителна дейност, противодействие на незаконната миграция, конвойна дейност...се осъществяват по начин, сходен с правила, по които такива дейности се извършват от военнослужещи. **Нарушаването на тези правила от военнослужещи осъществява състави на престъпления, против караулната, постовата, патрулната, вътрешната и граничната служба, против службата по осигуряване на противовъздушна, противоатомна, противохимическа или санитарна отбрана, както и**

отбраната на водното пространство, а нарушаването им, извършено от служители на МВР представлява дисциплинарно нарушение.

Правомерното и безопасно осъществяване на функциите на МВР, изисква служебна дисциплина, сходна с военната дисциплина. Правомерното изпълнение на тези функции следва да бъде защитено по начин, сходен на защитата срещу престъпления против подчинеността и военната чест. Такава наказателно-правна защита липсва.

Лица от състава на граничния наряд, могат да бъдат само държавни служители от ГД „Гранична полиция”, които обаче в мирно време не са субект на престъпление по чл. 392 НК. По този начин **нарушенията на правилата за охрана на държавната граница от лице от състава на граничния наряд са декриминализирани.**

Съществен проблем е и заличаването на служителите на МВР като субекти на общото длъжностно престъпление по чл.387, ал.1 НК, чийто състав не включва специална цел. При действащия закон, случаите, в които длъжностни лица от МВР, без специална цел, злоупотребят с власт или служебно положение, превишат властта си или не изпълнят служебни задължения и от това настъпват вредни последици остават ненаказани.

Чл. 123, ал.3 от Закона за ДАНС предвижда за служителите на агенцията при осъществяване на дейността си по отношение сигурността на Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия да упражняват **правомоцията на военнослужещи**, без да са такива. Законосъобразното осъществяване на тези правомоцията следва да бъде защитено от НК по начина, по който е защитено законосъобразното осъществяване на правомоцията на военнослужещите. Такава наказателно-правна защита липсва.

Емпирично установена неефективност на действащия закон

Практиката през последните години показва неефективност при наблюдаването от прокуратурите с обща компетентност на преписки и дела за престъпления, извършени от служители на МВР и ДАНС. Отделно от това, работата по тях се забавя и затруднява от отводите, които системно се депозират от прокурорите и съдиите, работещи в един съдебен район със съответните служители на МВР.

В заключителните наблюдения на Комитета срещу изтезанията (КСИ) към Службата на Върховния комисар по правата на човека на ООН, изложени в доклад от 15.12.2017г., се изразява загриженост относно преднамереното грубо физическо отношение, проявено към лица при тяхното задържане и при престой в предварителния арест. Според наблюденията на КСИ една трета от задържаните лица са били обект на физическо малтретиране в полицейските участъци, “което понякога е толкова тежко, че може да се приравни с изтезание”, като повечето от полицейските служители, превишили правомоцията си, са останали безнаказани.

В Годишния доклад за спазването на човешките права на Държавния департамент на САЩ за 2017 г.²³ са изложени твърдения за множество нарушения от органите с полицейски правомощия в България: малтретиране на арестанти и на затворници; произволни арести и задържания, безнаказаност на полицията; малтретиране на членове на малцинствата; неприемливи условия в затворите и в предварителния арест.

Практика на Европейският съд за правата на човека (ЕСПЧ)

В редица свои решения ЕСПЧ припомня, че задълженията за защита на правото на живот по чл.2 и от нечовешко и унижително отношение по чл.3 във връзка с чл.1 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи включват задължение за ефективно официално разследване. Едно от основните изисквания към такова разследване е да е извършено от безпристрастни и обективни разследващи органи, които не следва да са свързани институционално, йерархически или фактически с разследваните лица, тъй като наличието на колегиални и други отношения може да се отрази върху нагласата на органите по разследването. Необходимо е да има гаранции срещу всякаква външна намеса върху тяхната дейност (от по-горестоящ или външен за органа субект). Пристрастността (необективността) включва както вътрешна предубеденост, така и външна повлияност на органите на досъдебното производство. Независимостта на лицата, които извършват разследването, от участниците в събитията, следва да се разбира не само като липса на йерархическа или институционална връзка, а и като практическа независимост.

Така например по делото „Огнянова и Чобан срещу България”²⁴:

*„Съдът припомня, че задължението за защита на правото на живот по чл.2 във връзка с чл. 1, включва задължение за **ефективно официално разследване**, когато лице е било лишено от живот в резултат на употребата на сила. Такова е разследване което е :*

-задълбочено, безпристрастно и внимателно,

-с цел да гарантира ефективно прилагане на националните закони, и когато са замесени държавни служители или органи, да гарантира тяхната отговорност ,

-лицата, които извършват разследването, да бъдат независими от участниците в събитията/разбирано не само като липса на йерархическа или институционална връзка, а и като практическа независимост/,

-годно да доведе до идентифициране и наказване на отговорните лица. Това не е задължение за резултат, а за средства. Властите трябва да са предприели разумни и достъпни стъпки за събирането на доказателствата по случая,

²³ <https://bg.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/256/Report-HR-BG-107.pdf>

²⁴ ДЕЛО ОГНЯНОВА И ЧОБАН СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ жалба № 46317/99, ПЪРВО ОТДЕЛЕНИЕ, Решение от 23/02/2006 , окончателно от 23/05/2006

-бързо и разумно експедитивно,
-да съществува обществено наблюдение върху разследването или резултатите му,
-близките на жертвата участват в процедурите така, че да се осигури защита на законните им интереси“.

Такава практическа независимост от участниците в събитията е много по-трудно постижима, ако компетентността за наказателно преследване и за разглеждане на делата срещу служители на МВР, ДАНС, ГДО и ГДИН е възложена на органите на съдебната власт с обща компетентност, които се намират в постоянен контакт и сътрудничество с тях, а не на специализирани органи.

Поради неефективността на такова решение, по света е разпространена практиката на създаване на полицейски дисциплинарни съдилища, разглеждащи дела за дисциплинарни нарушения и длъжностни престъпления, извършени от полицейски служители при или по повод службата им: Великобритания (Police Appeals Tribunal)²⁵, Аржентина (Tribunal de Conducta Policial y Penitenciario)²⁶, Перу (Tribunal de Disciplina Policial)²⁷, Чили (Juzgados de Policia Local)²⁸, Еквадор (El tribunal de disciplina de la Policia Nacional)²⁹, Боливия (Tribunal disciplinario superior)³⁰, Парагвай (Tribunal de calificaciones de la Policia Nacional)³¹, Австралия (Police Disciplinary Tribunal)³², Сиера Леоне (Police Disciplinary Tribunal)³³, Уганда (Police Disciplinary court)³⁴. В някои европейски страни военните съдилища разглеждат наказателни дела срещу служителите на някои от структурите с полицейски правомощия. (В Испания-Гражданската гвардия, в Италия-Корпуса на Карабинерите и Финансовата гвардия, в Турция и Румъния-Жандармерията, в Русия-Федералната служба за безопасност ...).

Традиционен национален подход

По съображения за целесъобразност, от 1952 до ЗИДНПК обн. ДВ бр.109 от 23.12.2008 год., законодателят се придържаше към принципа, че силните правомощия на органите за обществен ред и сигурност, предполагат силен контрол от специализирани разследващи и съдебни органи. Затова в

²⁵ <https://www.gov.uk/government/organisations/police-discipline-appeals-tribunal>

²⁶ <https://www.cba.gov.ar/reparticion/ministerio-de-seguridad-2/tribunal-de-conducta-policial-ley-9120/>

²⁷ <https://www.mininter.gob.pe/tribunal>

²⁸ <https://www.munistgo.cl/juzgados-de-policia-local/>

²⁹ http://www.educacionpolicia.gob.ec/wp-content/uploads/2017/10/REGLAMENTO_SUSTITUTIVO_AL_REGLAMENTO_DE_DISCIPLINA.pdf

³⁰ https://www.comunidad.org.bo/assets/archivos/normativas/reglamento_de_faltas_y_sus_sanciones_de_la_pn-bolivia.pdf

³¹ <https://www.policianacional.gov.py/copeler/wp-content/uploads/sites/9/2017/08/Reglamento-del-Tribunal-de-Calificaciones-de-Servicio.pdf>

³² <https://www.legislation.sa.gov.au/LZ/C/A/POLICE%20COMPLAINTS%20AND%20DISCIPLINE%20ACT%202016.aspx>

³³ <https://sierraexpressmedia.com/?tag=sierra-leone-police-disciplinary-tribunal>

³⁴ https://www.upf.go.ug/download/legal_mandate/The-Police-Act.pdf

продължение на половин век, на военните съдилища наред с традиционните функции, бяха възложени и функции на специализирани съдилища за цялата система за национална сигурност. Това позволи натрупване на специализирани знания, умения и опит, необходими за работа в тази деликатна сфера.

С Указ № 135/1951 год. на Президиума на Народното събрание, в отдел II на Военно-съдебния закон се създава нова глава II-А „Военен съд и прокуратура при МВР“. Пред него се разглеждат делата за извършени престъпления от военните и приравнени лица от войските на МВР и служителите на същото министерство по време на службата, на запасните офицери за извършени от тях военни престъпления, както и от граждански лица, извършили престъпление в съучастие с тези категории лица.

През 1952 год. се приема Наказателно-процесуален кодекс (Изв.бр.11/1952 г.), с който се създава нова глава XXIV, която предвижда въвеждане на особени правила за производство пред военните съдилища. В нея е предвидено, че на военните съдилища са подсъдни делата за престъпления, извършени от военни и приравнени на тях лица по време на службата им или в съучастие с граждански лица. Отделено е специално място на военния съд при МВР със седалище гр.София, на който са подсъдни престъпленията, извършени от служители на МВР на територията на цялата страна, както и деянията им в съучастие с граждански лица.

През 1956 г. с изменение на чл. 257 от НПК се премахва военният съд при МВР и се приема, че на военните съдилища са подсъдни не само престъпленията извършени на служители на МНО, но и на МВР, волнонаемни и граждански лица в съучастие с тях през време на службата им, както и на сътрудниците при и по повод на поставените им задачи. Въвежда се принципът, че за военнослужещите и волнонаемните лица от войските при МВР и служителите от ведомството на същото министерство се прилагат особените правила относно военнослужещите и волнонаемните лица от останалите военизирани ведомства.

Със следващия НПК (ДВ, бр. 89 от 15.11.1974 г.) офицерският състав и надзорно-строевият състав на отдел „Затвори“ и поделенията му (в състава на Министерство на правосъдието) са включени сред лицата, чиито деяния са подсъдни на военен съд и до отмяната на кодекса последователно е прокарван принципът, че деянията на генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав, както от МО, така и от МВР и от други министерства и ведомства са подсъдни на военните съдилища (поне при и по повод службата им).

Държавни служители, със статут идентичен с този на служителите от МВР и ДАНС

Относно служителите на Главна дирекция „Охрана“, Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ и Бюрото за защита при Главния прокурор са напълно валидни гореизложените съображения за

необходимостта от специална подсъдност на деянията на служителите от МВР. Основната дейност на тези служители е идентична с дейности, извършвани в МВР - охрана на обекти и лица, конвоиране на лица и събиране и обработка на информация, свързана с функциите им. Служителите носят униформа, отличителни знаци и оръжие и имат полицейски правомощия. Статутът им е уреден, чрез преpraщане към статута на служителите на МВР.

Съгласно чл. 393 от Закона за съдебната власт³⁵ „Личният състав на Главна дирекция "Охрана" при осъществяване на функциите по чл. 391, ал. 3 има правата и задълженията по чл. 64, ал. 1, 2, 4 и 5, чл. 65, 66, 70, чл. 72 – 74, чл. 76, 80, 91 и чл. 81 – в случаите по чл. 70, ал. 1, т. 1, 4 и 5, чл. 85, 86, чл. 87, ал. 1, 2, 5 – 7 и чл. 100 от Закона за Министерството на вътрешните работи и по Указ № 904 за борба с дребното хулиганство. По отношение на личния състав на Главна дирекция "Охрана" се прилагат разпоредбите на част трета, глави седма – дванадесета от Закона за Министерството на вътрешните работи“.

Съгласно чл.19 от Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража³⁶ : „(1)Служители в Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" и в териториалните ѝ служби са:

³⁵ Обн., ДВ, бр. 64 от 7.08.2007 г., изм., бр. 69 от 5.08.2008 г., изм. и доп., бр. 109 от 23.12.2008 г., доп., бр. 25 от 3.04.2009 г., в сила от 3.04.2009 г., изм. и доп., бр. 33 от 30.04.2009 г., бр. 42 от 5.06.2009 г., изм., бр. 102 от 22.12.2009 г., в сила от 22.12.2009 г., изм. и доп., бр. 103 от 29.12.2009 г., в сила от 29.12.2009 г., доп., бр. 59 от 31.07.2010 г., в сила от 1.01.2011 г., изм. и доп., бр. 1 от 4.01.2011 г., в сила от 4.01.2011 г., изм., бр. 23 от 22.03.2011 г., в сила от 22.03.2011 г., изм. и доп., бр. 32 от 19.04.2011 г., в сила от 19.04.2011 г., бр. 45 от 14.06.2011 г., в сила от 14.06.2011 г., доп., бр. 81 от 18.10.2011 г., изм. и доп., бр. 82 от 21.10.2011 г., в сила от 1.01.2012 г.; изм. с Решение № 10 от 15.11.2011 г. на Конституционния съд на РБ - бр. 93 от 25.11.2011 г.; бр. 20 от 9.03.2012 г., в сила от 10.06.2012 г., изм. и доп., бр. 50 от 3.07.2012 г., изм., бр. 81 от 23.10.2012 г., в сила от 1.09.2012 г., бр. 15 от 15.02.2013 г., в сила от 1.01.2014 г., бр. 17 от 21.02.2013 г., бр. 30 от 26.03.2013 г., в сила от 26.03.2013 г., доп., бр. 52 от 14.06.2013 г., в сила от 14.06.2013 г., изм., бр. 66 от 26.07.2013 г., в сила от 26.07.2013 г., доп., бр. 70 от 9.08.2013 г., в сила от 9.08.2013 г., изм., бр. 71 от 13.08.2013 г., в сила от 13.08.2013 г., бр. 19 от 5.03.2014 г., в сила от 5.03.2014 г., изм. и доп., бр. 21 от 8.03.2014 г., изм., бр. 53 от 27.06.2014 г., бр. 98 от 28.11.2014 г., в сила от 28.11.2014 г., бр. 107 от 24.12.2014 г., в сила от 1.01.2015 г., бр. 14 от 20.02.2015 г., изм. и доп., бр. 28 от 8.04.2016 г., изм., бр. 39 от 26.05.2016 г., в сила от 26.05.2016 г., бр. 50 от 1.07.2016 г., в сила от 1.07.2016 г., изм. и доп., бр. 62 от 9.08.2016 г., в сила от 9.08.2016 г., доп., бр. 76 от 30.09.2016 г., в сила от 9.08.2016 г., изм., бр. 13 от 7.02.2017 г.; Решение № 1 от 31.01.2017 г. на Конституционния съд на РБ - бр. 14 от 10.02.2017 г.; доп., бр. 63 от 4.08.2017 г., в сила от 5.11.2017 г., изм. и доп., бр. 65 от 11.08.2017 г., изм., бр. 85 от 24.10.2017 г., изм. и доп., бр. 90 от 10.11.2017 г., бр. 103 от 28.12.2017 г., в сила от 1.01.2018 г., бр. 7 от 19.01.2018 г., изм., бр. 15 от 16.02.2018 г., в сила от 16.02.2018 г., изм. и доп., бр. 49 от 12.06.2018 г., бр. 77 от 18.09.2018 г., в сила от 1.01.2019 г., бр. 17 от 26.02.2019 г.; изм. с Решение № 2 от 21.02.2019 г. на Конституционния съд на РБ - бр. 19 от 5.03.2019 г.; изм. и доп., бр. 29 от 8.04.2019 г., доп., бр. 64 от 13.08.2019 г., в сила от 13.08.2019 г., изм., бр. 83 от 22.10.2019 г., в сила от 22.10.2019 г., изм. и доп., бр. 11 от 7.02.2020 г.

³⁶ Обн., ДВ, бр. 25 от 3.04.2009 г., в сила от 1.06.2009 г., изм., бр. 74 от 15.09.2009 г., в сила от 15.09.2009 г., бр. 82 от 16.10.2009 г., бр. 32 от 27.04.2010 г., в сила от 28.05.2010 г., доп., бр. 73 от 17.09.2010 г., в сила от 17.09.2010 г., бр. 81 от 18.10.2011 г., изм. и доп., бр. 103 от 28.12.2012 г., изм., бр. 15 от 15.02.2013 г., в сила от 1.01.2014 г., бр. 68 от 2.08.2013 г., в сила от 2.08.2013 г., бр. 53 от 27.06.2014 г., доп., бр. 42 от 9.06.2015 г., изм., бр. 79 от 13.10.2015 г., в сила от 1.08.2016 г., изм. и доп., бр. 32 от 22.04.2016 г., доп., бр. 81 от 14.10.2016 г., в сила от 14.10.2016 г., изм. и доп., бр. 13 от 7.02.2017 г., в сила от 7.02.2017 г., бр. 63 от 4.08.2017 г., в сила от 5.11.2017 г., доп., бр. 7 от 22.01.2019 г., бр. 16 от 22.02.2019 г., изм., бр. 17 от 26.02.2019 г., доп., бр. 64 от 13.08.2019 г., в сила от 13.08.2019 г., изм., бр. 100 от 20.12.2019 г., в сила от 1.01.2020 г.

1. държавни служители, които пряко осъществяват дейности по изпълнение на наказанията или на мярката за неотклонение задържане под стража;

2. държавни служители;

3. лица, работещи по трудово правоотношение.

(2) За държавните служители по ал. 1, т. 1 се прилагат разпоредбите относно държавната служба в Закона за Министерството на вътрешните работи, доколкото в този закон не е предвидено друго.“

(3) Статутът на държавните служители по ал. 1, т. 2 се урежда със Закона за държавния служител.

(4) Статутът на лицата, работещи по трудово правоотношение, се урежда при условията и по реда на Кодекса на труда, съответните разпоредби на Закона за Министерството на вътрешните работи и на този закон.“

Съгласно чл.14д от Закона за защита на лица, застрашени във връзка с наказателно производство³⁷ „(1)Служителите на Бюрото по защита при осъществяване на функциите си имат правата и задълженията по чл. 64, ал. 1, 2, 4, 5 и 6, чл. 65, 66, 70, чл. 72 – 74, чл. 76, 80, 91 и чл. 81 – в случаите по чл. 70, ал. 1, т. 1, 4 и 5, чл. 71, 77, чл. 85, 86, чл. 87, ал. 1, 2 и 5, чл. 89, 96 и чл. 100 от Закона за Министерството на вътрешните работи и по Указ № 904 за борба с дребното хулиганство.

(2) По отношение на служителите на Бюрото по защита се прилагат разпоредбите на част трета, глави седма – дванадесета от Закона за Министерството на вътрешните работи.

За деянията на лицата на служба в Държавна агенция „Технически операции“, също са валидни съображенията, относно служителите от МВР. Агенцията е образувана от структури, които доскоро бяха част от МВР, спецификата на работата им след обособяването в отделна агенция не е променена, тази специфика налага засилена служебна дисциплина и засилена наказателно-правна защита срещу нарушенията ѝ и статутът на служителите в агенцията е уреден чрез препращане към ЗМВР.

Съгласно чл.19е от Закона за специалните разузнавателни средства³⁸:

³⁷ Обн., ДВ, бр. 103 от 23.11.2004 г., в сила от 24.05.2005 г., изм., бр. 82 от 10.10.2006 г., доп., бр. 33 от 28.03.2008 г., изм. и доп., бр. 66 от 25.07.2008 г., в сила от 26.09.2008 г., изм., бр. 82 от 16.10.2009 г., изм. и доп., бр. 21 от 8.03.2014 г., в сила от 9.04.2014 г., изм., бр. 53 от 27.06.2014 г., изм. и доп., бр. 44 от 29.05.2018 г., изм., бр. 17 от 26.02.2019 г., доп., бр. 11 от 7.02.2020 г.

³⁸ Обн., ДВ, бр. 95 от 21.10.1997 г., доп., бр. 70 от 6.08.1999 г., в сила от 1.01.2000 г., изм., бр. 49 от 16.06.2000 г., в сила от 16.06.2000 г., бр. 17 от 21.02.2003 г., доп., бр. 86 от 28.10.2005 г., в сила от 29.04.2006 г., изм., бр. 45 от 2.06.2006 г., бр. 82 от 10.10.2006 г., изм. и доп., бр. 109 от 20.12.2007 г., в сила от 1.01.2008 г., бр. 43 от 29.04.2008 г., бр. 109 от 23.12.2008 г., бр. 88 от 6.11.2009 г., бр. 93 от 24.11.2009 г., изм., бр. 103 от 29.12.2009 г., изм. и доп., бр. 32 от 27.04.2010 г., в сила от 28.05.2010 г., бр. 88 от 9.11.2010 г., в сила от 9.11.2010 г., изм., бр. 1 от 4.01.2011 г., в сила от 4.01.2011 г., изм. и доп., бр. 13 от 11.02.2011 г., в сила от 12.08.2011 г., изм., бр. 44 от 12.06.2012 г., в сила от 1.07.2012 г., доп., бр. 17 от 21.02.2013 г., изм., бр. 52 от 14.06.2013 г., в сила от 14.06.2013 г., изм. и доп., бр. 70 от 9.08.2013 г., в сила от 9.08.2013 г., изм., бр. 111 от 27.12.2013 г., в сила от 31.12.2013 г., изм. и доп., бр. 53 от 27.06.2014 г., изм., бр. 107 от 24.12.2014 г., в сила от 1.01.2015 г., изм. и доп., бр. 14 от 20.02.2015 г., бр. 42 от 9.06.2015 г., изм., бр. 56 от 24.07.2015 г., изм. и доп., бр. 74 от 26.09.2015

„Служители в Държавна агенция "Технически операции" са:

1. държавните служители, които пряко осъществяват дейности по прилагане на специални разузнавателни средства;

2. държавните служители;

3. лицата, работещи по трудово правоотношение.

(2) За държавните служители по ал. 1, т. 1 се прилагат разпоредбите относно държавната служба в Закона за Министерството на вътрешните работи.

(3) Статутът на държавните служители по ал. 1, т. 2 се урежда със Закона за държавния служител.

Съгласно § 1, т. 1в от ЗОВСРБ, част от системата за национална сигурност са и „структури на Държавната комисия по сигурността на информацията, определени със заповед на председателя“. Такива структури са тези, които изпълняват функции по чл.9, т.18 от Закона за защита на класифицираната информация („осъществява приемане, съхранение, пренасяне и доставяне на документи и/или материали, съдържащи класифицирана информация“) и по чл. 11 от Закона за пощенските услуги („Приемането, съхранението, пренасянето и доставката на документи и/или материали, съдържащи класифицирана информация по смисъла на Закона за защита на класифицираната информация, се извършват от Държавната комисия по сигурността на информацията“). Съгласно чл.10а от ЗЗКИ, за служителите на Държавната комисия по сигурността на информацията (ДКСИ), които изпълняват функции по чл.9, т.18 от ЗЗКИ, се прилагат разпоредбите, относно държавна служба в ЗМВР.

Система от органи със сходно устройство и функции

Чл.3, ал.1 от Закона за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност дефинира, че „Системата за защита на националната сигурност се състои от държавни органи и структури, които осъществяват дипломатическа, отбранителна, разузнавателна, контраразузнавателна, оперативно-издирвателна, правоохранителна и охранителна дейност и които са представени в Съвета по сигурността към Министерския съвет.“ (Министерство на вътрешните работи, Министерство на отбраната, Министерство на външните работи, Министерство на финансите, Държавна агенция "Национална сигурност"; Държавна агенция "Разузнаване"; Служба "Военна информация"; Националната служба за охрана).

Съгласно § 1, т. 1в от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България "Сили от системата за национална сигурност на Република България" са: *въоръжените сили, структурните звена на*

г., изм., бр. 79 от 13.10.2015 г., в сила от 1.11.2015 г., изм. и доп., бр. 39 от 26.05.2016 г., в сила от 26.05.2016 г., доп., бр. 81 от 14.10.2016 г., в сила от 14.10.2016 г., изм. и доп., бр. 103 от 27.12.2016 г., бр. 63 от 4.08.2017 г., в сила от 5.11.2017 г., бр. 84 от 20.10.2017 г., бр. 103 от 28.12.2017 г., в сила от 1.01.2018 г., бр. 7 от 19.01.2018 г., доп., бр. 56 от 6.07.2018 г., изм., бр. 17 от 26.02.2019 г., доп., бр. 37 от 7.05.2019 г.

Министерството на вътрешните работи, Държавна агенция "Национална сигурност", Държавна агенция "Разузнаване", Националната служба за охрана, структури на Държавната комисия по сигурността на информацията, определени със заповед на председателя, военните съдилища и прокуратури“.

Чл.50, ал.2 от същия закон предвижда, че: „В състава на въоръжените сили във военно време се включват и структури от другите сили от системата за национална сигурност на Република България, определени с акт на Министерския съвет“.

Съгласно § 1. От Закона за защита на класифицираната информация: "Служби за сигурност" са Държавна агенция "Разузнаване", Националната служба за охрана, Държавна агенция "Национална сигурност", Главна дирекция "Борба с организираната престъпност" и дирекция "Вътрешна сигурност" на Министерството на вътрешните работи, служба "Военна информация" на Министерството на отбраната, Държавна агенция "Технически операции" и органите по чл. 16, ал. 2 от Закона за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество.

"Служби за обществен ред" са Главна дирекция "Национална полиция", Главна дирекция "Гранична полиция", Главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението", областните дирекции на МВР и служба "Военна полиция" към министъра на отбраната.

С Постановление № 184 на Министерския съвет от 23.08.2012 год., длъжностите на служителите по Закона за МВР (включително служителите от ДАТО, ГДО, ГДИН, ДКСИ и Бюрото по защита при Главния прокурор) ранговете на служителите по ЗДАНС и по Закона за ДАР са приведени в съответствие със званията на военнослужещите по ЗОВСРБ.

Устройствените закони на тези органи от системата за сигурност, предвиждат, че преминаването на служба от един в друг се извършва без конкурс.

Съгласно чл. 156а. (1) от ЗМВР „Конкурс за назначаване на държавна служба в МВР не се провежда за лица, които са държавни служители в службите за сигурност или за обществен ред или в други ведомства и институции, за които се прилагат разпоредбите на този закон относно държавната служба, ако отговарят на изискванията за постъпване на държавна служба в МВР“.

Съгласно чл. 42 (8) от ЗДАР „Служител, който работи в орган или структура от системата за защита на националната сигурност, може да бъде назначен в Агенцията, ако отговаря на условията за заемане на длъжност по този закон, като не дължи възстановяване на разходите за издръжка, обучение, квалификация и/или преквалификация“.

Съгласно чл.54 (8) от ЗДАНС „Конкурс за назначаване на държавна служба в агенцията не се провежда за лица, които са държавни служители в

Министерството на вътрешните работи, в Министерството на отбраната, в службите за сигурност, както и в службите за обществен ред, ако отговарят на изискванията за постъпване на държавна служба в агенцията и след писмено съгласие на председателя на агенцията и ръководителя на съответното министерство или служба“.

Съгласно чл.62.т.4 от Закона за резерва на въоръжените сили на Република България, „Запасните се освобождават от служба в запаса при: ...приемане на военна служба или на служба в структурите по чл.50, ал.2от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България“.

И в Кодекса за социално осигуряване законодателят разглежда като сходна службата на военнослужещи, резервисти на активна служба, държавни служители по: ЗМВР, Закона за специалните разузнавателни средства в (ДАТО), по Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража (в ГДИН), по чл. 11 от Закона за пощенските услуги (в ДКСИ), по чл. 16, ал. 2 от ЗПКОНПИ (в КОНПИ), осъществяващи дейността по охрана на съдебната власт (в ГДО), по ЗДАНС и по ЗДАР.

Видно е, че законодателят разглежда като единна система от органи, в която служат лица със сходен статут:

-държавните органи, в които се изпълнява военна служба (Министерство на отбраната, Националната служба за охрана и военните съдилища и прокуратури),

-Министерство на вътрешните работи и отделните се от него структури, за чиито служители се прилагат разпоредбите относно държавна служба в ЗМВР (Държавна агенция „Технически операции“, Главна дирекция „Охрана“ при Министерство на правосъдието, Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ при Министерство на правосъдието, Бюрото по защита при Главния прокурор, структури на Държавната комисия по сигурността на информацията), както и

-органите на Държавна агенция „Национална сигурност“ и Държавна агенция „Разузнаване“, чиито служители имат особен статут, сходен със статута на служителите на МВР.

Идентичните цели и задачи пред системата от тези органи, предполагат и единен подход към наказателното преследване на деянията, увреждащи нормалното ѝ функциониране.

2. ПРАЗНОТИ И НЕЯСНОТИ В ЗАКОНОВАТА УРЕДБА

Ако по изложените по-горе съображения, законодателят прецени, че следва да измени специалния обект на престъпленията по глава XIII на Особената част на Наказателния кодекс, заглавието и следва да бъде изменено в „Престъпления против реда за изпълнение на държавна служба в системата за национална сигурност“.

В чл.371 от НК следва да отпадне ограничението по отношение на служители от МВР *„във военно време, в бойна обстановка или при участие в мисия или операция извън страната или във връзка с бойни действия“* и да бъдат посочени като субекти на престъпления и държавните служители в Държавната агенция „Национална сигурност“, в Държавната агенция „Разузнаване“, в Държавната агенция „Технически операции“, в Главната дирекция „Изпълнение на наказанията“ при Министерството на правосъдието, в Главната дирекция „Охрана“ при Министерството на правосъдието, в Бюрото по защита при Главния прокурор и държавните служители по чл.10а от Закона за защита на класифицираната информация в Държавната комисия по сигурността на информацията. Следва да бъде уточнено, че за престъпленията, увреждащи реда за изпълнение на военна служба, носят отговорност само лицата, изпълняващи военна служба и техните съучастници.

Глава тринадесета на Наказателния кодекс от 1968 год. е структурирана в седем раздела и липсват съображения, налагащи тази структура да бъде променена. Някои от съставите на престъпления в нея обаче е наложително да бъдат преуредени.

Раздел I „Престъпления против подчинеността и военната чест”.

Тези деяния винаги са смятани за най-опасните военни престъпления, тъй като засягат военната дисциплина - основна характеристика на специфичните обществени отношения по изпълнение на военна служба.

Преходът от наборна към кадрова армия прави ненужна засилената наказателно - правна защита срещу т.нар. „извращения” спрямо наборните войници, предвидена в **чл.379а от НК**. Извършването на насилствени действия и на действия срещу честта и достойнството на военнослужещи, в обхвата на този текст е инкриминирано и от останалите състави на престъпления против подчинеността и военната чест. Същевременно в новите условия текстът може да бъде полезен за поддържане на войсковия ред в нова редакция–*„Който извърши действия, грубо нарушаващи реда за изпълнение на военна служба, ако извършеното не съставлява по-тежко престъпление се наказва ...”*

Раздел II „Отклонение от военна служба”.

С тези престъпления се засяга сериозно комплектуването на въоръжените сили с личен състав. Съгласно чл. 193. (1) от ЗОВСРБ *„Военнослужещите са длъжни по всяко време на денонощието да бъдат на разположение за изпълнение на задълженията си, свързани с военната служба.*“ Отклонението от военна служба е инкриминирано и в законодателствата на другите страни с професионална армия. В условията на професионална армия способите на извършване, честотата, способите за превенция и обществена опасност на тези деяния обаче, са различни от тези на деянията в наборната армия и това следва да бъде отчетено при уреждане на наказателната отговорност за тях. В

армията вече няма изискване военнослужещите да се намират неотлъчно на мястото, където са зачислени на служба, освен при положение на война, военно или извънредно положение, мобилизация, щормова готовност, военни учения и мероприятия, планирани с продължителност, по-голяма от едно денонощие.

Раздел III, „Длъжностни престъпления”.

Те са разновидност на общите длъжностни престъпления по Раздел II „Престъпления по служба” на Глава осма от Особената част на НК, но се отличават от тях, защото отразяват спецификата и особеностите на военната служба. Те обхващат целия спектър на функциониране на въоръжените сили и са субсидиарни състави-прилагат се, когато извършеното деяние не съставлява друго престъпление. Характерно за приложението на чл. 387, ал. 1 НК и това, което го отличава от общото длъжностно престъпление по чл. 282 НК е, че за да бъде осъществено не се изисква специална цел. Често длъжностни лица от структурните звена на МВР злоупотребяват с властта си или със служебното си положение, превишават властта си или не изпълняват служебните си задължения и от това настъпват сериозни вредни последици, но тъй като липсва специална цел или доказателства за наличието и, чл. 282 НК е неприложим.

В сегашния си вид текстовете чл. 387, ал. 1 и чл. 388, ал. 1 от НК са твърде широко формулирани и това създава възможност за злоупотреби. Необходимо е да бъдат прецизирани по начин от който е видно, че:

-непосредствен обект са обществените отношения, свързани с нормалното функциониране на апарата за управление на структурите от системата за национална сигурност;

-вредните последици следва да се изразяват в засягане на тези обществени отношения;

-субект са лицата от ръководния състав във въоръжените сили и евентуално в другите структури от системата за национална сигурност;

-съставите на престъпления в тях са общи и могат да се прилагат само ако деянието не осъществява състав на престъпление, предвиден в специална норма.

Освен това, за да получат наказателно-правна санкция множество случаи на злоупотреба с власт, които при действащата уредба остават ненаказани, е целесъобразно да бъдат създадени нови състави на престъпления:

Чл.388а (1) Началник, който съзнателно допусне подчинен да извърши престъпление, при или по повод изпълнение на службата му, се наказва ...

(2) „Който при наличие на власт или възможност не вземе надлежни мерки за предотвратяване на извършването на престъпление от лице по чл.371 от НК, при или по повод изпълнение на службата му, се наказва ...

Чл. 388б „Началник който, с цел да извлече облага за себе си или за друго, възлага на подчинени работа, която не е свързана с изпълнение на службата им...”

Раздел IV., „Престъпления против караулната, постовата, патрулната, вътрешната и граничната служба”.

Тези деяния представляват типични престъпления по служба и се явяват специални по отношение на общите военни длъжностни престъпления по чл. 387 и 388 НК.

Патрулно-постовата служба, носена от полицейските служители по охраната и опазването на обществения ред е строго регламентирана дейност, която е насочена към реализиране на основните функции и задачи на МВР за опазване на обществения ред и осигуряване на безопасност и контрол на пътното движение, противодействие на престъпността и превенция, защита на законните права и свободи на гражданите, юридическите лица, държавните и обществените органи и организации. Тя се осъществява от наряди за обслужване на определена територия и изпълнява от щатно обособените звена за патрулно-постова дейност. Въпреки че по-голямата част от личния състав на МВР и ГДО и ГДИН при МП е ангажиран в патрулна и постова дейност, тези служители сега не носят отговорност за нарушенията им. Освен това тези дейности не са уредени в устав и за тях липсват „уставни правила“. **Затова в текста на чл.389 ал.1 от НК изразът „уставните правила” следва да се замени с „правилата”.**

В НК не е предвидена отговорност за нарушения на правилата за „конвойната дейност“, която извършва личния състав на МВР, ГДО, ГДИН и Военна полиция, а във военно време би се извършвала от всички въоръжени сили.

Освен това, в този раздел не са инкриминирани нарушенията на **вахтената служба** на корабите от военноморските сили, която има важно значение за поддържането на бойната готовност на кораба и затова нарушаването и създава сериозна обществена опасност.

Много сериозна критика търпи обстоятелството, че служителите на МВР отпаднаха като субекти на чл. 392 НК. Граничната охрана се осъществява от Главна дирекция „Гранична полиция” на МВР, но служителите ѝ не са субекти на това престъпление. Освен това субект на престъпление по чл. 392 НК, могат да бъдат само лицата, включени в граничния наряд, и то само за времето, през което нарядът охранява държавната граница. Само тогава те са носители на задължения, чието неизпълнение води до наказателна отговорност по този текст. В практиката много по-чести и много по-обществено опасни са нарушенията на правилата за охрана на държавната граница, извършвани от служителите на ГКПП. За да могат всички длъжностни лица, ангажирани с охрана на държавната граница да носят наказателна отговорност за престъпления против граничната служба изразът

„лице от състава на граничния наряд” следва да се замени с „гранично-полицейски орган”.

Раздел V „Други военни престъпления”.

С оглед новите реалности на комплектуване и вещеве снабдяване в българските въоръжени сили и преминаването към професионална армия престъплението по **чл. 395 НК** няма приложно поле и обект на престъпно посегателство и поради тази причина следва да отпадне като престъпление.

Същевременно изоставянето или загубването на военно имущество на значителна стойност (не на вещи дадени за лична употреба), трудно може да бъде санкционирано по НК. Тъй като тези деяния се извършват по непредпазливост, при действащата правна уредба, наказателна отговорност за тях би могла да се търси по чл.219 ал.1 от НК (В глава „Престъпления против стопанството“, раздел „Общи стопански престъпления“), което има различен обект на защита и по чл.216 ал.6 от НК (унищожаване или повреждане на вещ), което има различно изпълнително деяние.

Възникващите в практиката на военните прокуратури, проблеми сочат и необходимост от създаване на непредвидени в действащия НК състави на престъпления, за да могат да бъдат наказани деяния с висока степен на обществена опасност. Предвид големия брой случаи и високата степен на обществена опасност на някои посегателства срещу логистиката на въоръжените сили е необходимо в раздел **„Други военни престъпления“** да бъдат създадени специални състави, въвеждащи наказателна отговорност за деяния, които при сегашната уредба остават ненаказани:

„Който в нарушение на служебните си задължения приеме недоброкачествени, нестандартни или некомплектни произведения, или произведения, които не отговарят на установените за тях нормативни или договорни изисквания за качество, тип или белези, в изпълнение на обществена поръчка за нуждите на въоръжените сили се наказва...”

„Който наруши или не изпълни служебните си задължения, или превиши властта или правата си при провеждане на процедури за възлагане на обществени поръчки за нуждите на въоръжените сили или приватизация, продажба и даване под наем на държавна собственост и от това настъпят вредни последици ...”

„Който умишлено води непълна и неточна отчетност на поверените му материални средства, ако извършеното не съставлява по-тежко престъпление...”

Който, при освобождаване от военна служба или преместване на друга длъжност, не се яви, за да сдаде длъжността и повереното му имущество по установения ред или осуети сдаването по какъвто и да е начин...

Раздел VI. „Военни престъпления, извършени във военно време или в бойна обстановка”, или при участие в мисия или операция извън страната и „Престъпления във връзка с военни действия”.

Извършването на престъпления по време на действие на тези режими винаги е обуславяло по-висока степен на обществена опасност в сравнение с престъпленията в мирновременна и спокойна обстановка. В съвременното законодателство обаче има разминаване относно определянето на понятието военно време в ЗОВСРБ и НК. Със Закона за изменение и допълнение на Закона за отбраната и въоръжените сили (обн. Дв, бр. 16 от 26.02.2010 г.) се въведоха легални определения на понятията мирно време и военно време. *„Мирно време” е времето, през което в Република България не е обявено „положение на война” или „военно положение”. „Военно време” е времето, през което в страната е обявено „положение на война” или „военно положение”.* Т.е. режимът на военно положение и режимът положение на война са разновидности на режима „военно време“. От наказателноправна гледна точка обаче режимът военно време е единствено състоянието на война и не включва в себе си режима на военно положение. Съгласно чл. 93, т. 11 НК *„Военно време” е времето от обявяването на война или от фактическото започване на военни действия до обявяване на тяхното прекратяване.* “ Това обуславя и прилагането на военновременното наказателно законодателство, съдържащо се в раздели VI и VII на Глава XIII от Особената част на НК. Извън съмнение е по-високата степен на обществена опасност на извършените престъпни деяния при обявено военно положение в сравнение с тези в мирно време. При сегашната уредба обаче, за престъпление на военнослужещ при обявено военно положение, съгласно чл. 93, т. 11 НК не следва да се прилага военновременното наказателно законодателство. **Затова в чл. 93 от Общата част на НК т.11 следва да бъде изменена така :** *„Военно време” е времето, през което в страната е обявено "положение на война" или "военно положение". За начало на положение на война се приема часът и денят на обявяването на войната или времето на фактическото започване на бойните действия. За край на положение на война се приема обявеният час и ден за прекратяване на военните действия, а в случай на продължаването им след обявения час и ден - времето на тяхното фактическо прекратяване“.*

Опитът от участие в мисии и операции извън страната (атентатът срещу българска военна база в гр.Кербала и смъртта на български военнослужещ от „приятелски огън“) показва необходимост в **раздел „Военни престъпления, извършени във военно време или в бойна обстановка или при участие в мисия или операция извън страната”** да се предвиди нов състав на престъпление:

„Началник който по непредпазливост не предприеме установените правила за предпазване при движение и разполагане на войските и от това настъпят вредни последици ...”

За правилно провеждане на дисциплинарната практика и наказателната политика, би съдействало законодателното разграничаване на военно престъпление и дисциплинарна простъпка. След отмяната на чл. 406 ал.3 от НК /”ако извършеното не засяга съществено военната дисциплина...”/, всички нарушения на военната дисциплина следва да се разглеждат като престъпления и да се предават на прокуратурата и едва след произнасяне, че е налице основание по чл.9 ал.2 от НК, следва да се налага дисциплинарно наказание.

Освен това, в Общата част на НК е необходимо да бъдат дадени легални определения на някои важни за практиката понятия.

Поради множеството произволни тълкувания на понятието „**военно длъжностно лице, изпълняващо задължения по военната служба**”, необходимо е да му се даде легална дефиниция.

Съществен проблем е и, че в действащия НК няма легално определение на понятието „**бойна обстановка**“. В предшестващите Военно-наказателни закони „бойна обстановка” означава състояние по време на война, при което войскава част се намира в съприкосновение с противника или в непосредствена опасност от такова съприкосновение. Действащият закон очевидно не влага такова съдържание. При анализ на текстовете е видно, че то е алтернатива на „военно време”. Необходимо е да бъде дадено законово определение на понятието „бойна обстановка”, така че да включва хипотези на чл.28, 56 и 57 от ЗОВС и специфични за МВР, ГДО и ГДИН при МП и ДАНС хипотези в мирно време, при които се прилагат военни и специални средства за действие за осигуряване на отбраната на страната.

Особено съществени неясноти в нормативната уредба съществуват относно статута на лицата, изпълняващи държавна служба по ЗМВР, ЗДАНС и ЗДАР във военно време:

- дали са държавни служители на военновременна служба,
- дали са военнослужеци или са
- „генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав на други министерства и ведомства“.

Понятията „военновременна служба“ и „военна служба“ не са идентични и липсва изрична норма, която да ги приравнява. Затова, приложимостта на разпоредбите, относно военната дисциплина, спрямо тези лица във военно време, е спорна.

ЗОВСРБ предвижда, че във военно време лицата, изпълняващи държавна служба по ЗМВР, ЗДАНС и ЗДАР, изпълняват „**военновременна служба**“. Съгласно чл.117 от Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България: „*Военновременната служба се организира и изпълнява съобразно уставите на въоръжените сили и актовете на върховния главнокомандващ*“.

При буквално тълкуване, военновременната служба на лицата, изпълняващи държавна служба по ЗМВР, ЗДАНС и ЗДАР е идентична със службата на военнослужещите.

В подкрепа на това тълкуване са следните разпоредби на ЗОВСРБ:

Чл. 50. (2) В състава на въоръжените сили във военно време се включват и структури от другите сили от системата за национална сигурност на Република България, определени с акт на Министерския съвет.

§ 1. По смисъла на този закон:

1в. "Сили от системата за национална сигурност на Република България" са: въоръжените сили, структурните звена на Министерството на вътрешните работи, Държавна агенция "Национална сигурност", Държавна агенция "Разузнаване", Националната служба за охрана, структури на Държавната комисия по сигурността на информацията, определени със заповед на председателя, военните съдилища и прокуратури.

Чл. 116. (Изм. - ДВ, бр. 20 от 2012 г., в сила от 10.06.2012 г.) (1) От часа и деня на обявяване на положение на война или на военно положение започва военновременната служба на:

1. военнослужещите и служителите от структурите по чл. 50, ал. 2;

*Освен това съгласно Закона за резерва на въоръжените сили на Република България чл. 35. (1) За времето на активната служба резервистът от доброволния резерв на въоръжените сили има **статус на военнослужещ** с правата и задълженията, съответстващи на заеманата длъжност, с изключение на ограниченията по чл. 182, ал. 1 и чл. 188 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България.*

В уставите на въоръжените сили обаче, при очертаване на адресатите им, се прави разграничение между „военнослужещи от въоръжените сили“ и „личен състав от въоръжените сили“.

*Съгласно УСТАВ за войсковата служба на въоръжените сили на Република България: Чл. 1. (1) С този устав се уреждат организацията и редът на функционирането, както и на носенето на **военната служба** във въоръжените сили.*

*(2) Уставът определя за мирно и военно време правата и задълженията на **военнослужещите от въоръжените сили** на Република България по спазването на войсковия ред, организацията и изпълнението на войсковата служба във войсковите райони и извън тях, при участие в мисии и операции извън територията на страната, при съвместни действия за спасителни и неотложни аварийно-възстановителни работи, в особени случаи - условията и реда на функционирането на военната служба във въоръжените сили и реда за провеждане на военните ритуали.*

*Чл. 2. (1) Разпоредбите на този устав са задължителни за **военнослужещите** от въоръжените сили на Република България.*

Съгласно СТРОЕВИ УСТАВ на Въоръжените сили на Република България :

Чл. 2. Разпоредбите на Строевия устав са задължителни и се изпълняват от всички командири (началници, ръководители) и личния състав от въоръжените сили на Република България.

Съгласно КОРАБЕН УСТАВ на Военноморските сили на Република България:

Чл. 1. (1) Този устав урежда службата на военнослужещите от корабния състав на Военноморските сили на Република България.

Чрез систематично тълкуване на Закона за отбраната и въоръжените сили и Закона за резерва на въоръжените сили на Република България, както и на подзаконовите им актове, може да се направи извод, **че във военно време служителите от структурите по чл. 50, ал. 2 придобиват военно звание** (тъй като запасните, с които се комплектуват тези структури във военно време, имат военни звания). Наличието на звания обаче, не ги прави автоматично военнослужещи, изпълняващи военна служба. Носейки военни звания, те могат да бъдат „генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав на други министерства и ведомства“, изпълняващи военновременна държавна служба по ЗМВР,ЗДАР и ЗДАНС.

Съгласно чл. 2 от същия закон „Резервът на въоръжените сили на Република България, наричан по-нататък "резерва", се състои от български граждани и техника за комплектуване на:

1. военните формирования от въоръжените сили в мирно и военно време;

2. структури по чл. 50, ал. 2 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България на други сили от системата за национална сигурност на Република България във военно време“

Съгласно чл.60. (2) от същия закон „Военните формирования от въоръжените сили и структурите по чл. 50, ал. 2 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България за военно време се комплектуват със запасни и с техника-запас при условията и по реда, определени с наредбата по чл.128, ал.2 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България“.

Съгласно чл. 11. (1) от Закона за резерва на въоръжените сили на Република България „На резервистите и запасните се присвояват военни звания. Те могат да се повишават и понижават във военно звание при условия и по ред, определени с правилника за прилагане на закона“.

Според текста на чл.371 от НК, „престъпления, извършени от държавните служители от МВР, във военно време“ са категория, различна от престъпленията на военнослужещите и на генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав от други министерства и ведомства. Текстът на чл.396 ал.1 от НПК също разграничава „престъпления, извършени от лица на военновременна служба“ от престъпления, извършени от военнослужещи

и от генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав от други министерства и ведомства.

Тази неяснота поставя под въпрос възможността лицата, изпълняващи държавна служба по ЗМВР, ЗДАНС и ЗДАР, да бъдат субекти на престъпления, засягащи реда за изпълнение на военната служба (най-вече на отклонения от военна служба).

Независимо от това към коя категория ще бъдат отнесени тези лица обаче, техните престъпления ще бъдат подсъдни на военни съдилища. Многократното увеличаване на кръга лица, чиито деяния са подсъдни на военните съдилища, неизбежното нарастване на престъпността във военно време и загубите на личен състав налагат регламентиране на бърз и ефективен способ за увеличаване на личния състав от военни съдии, прокурори и следователи. Процедурите за назначаване, повишаване и преместване на съдии, прокурори и следователи, уредени в Закона за съдебната власт, са неадекватно бавни за условията на военно време. Лицата, които се водят на военен отчет (съгласно чл.61 от ЗРВСРБ), като запасни, прекратили служебните си правоотношения с военните съдилища и прокуратури и като притежаващи гражданска специалност „юрист“ не могат да бъдат назначени като магистрати на военновременна служба, ако не са действащи съдии, прокурори и следователи.

Решение на проблема следва да се търси в разпоредбите на Закона за резерва на въоръжените сили на Република България (чл.4, ал.2 „*Формирането и използването на резерва на структурите по чл. 50, ал. 2 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България се планира, организира, подготвя и ръководи от ръководителя на съответното ведомство*) и Закона за съдебната власт.

Съгласно Закона за съдебната власт :

Чл. 100. (1) Когато военен съдия е възпрепятстван да изпълнява длъжността си и не може да бъде заместен от друг съдия от същия съд, председателят на военно-апелативния съд може да командирова на негово място съдия от друг военен съд. Командирането се извършва при спазване условията на чл. 227. По изключение командирането може да бъде и на незаета длъжност при спазване условията на чл. 227, ал. 2 – 9.

Чл. 107. Когато съдия от апелативния съд е възпрепятстван да изпълнява длъжността си и не може да бъде заместен от друг съдия от същия съд, председателят на апелативния съд може да командирова на негово място съдия от окръжния съд със съответен ранг при спазване условията на чл. 227. По изключение командирането може да бъде и на незаета длъжност при спазване условията на чл. 227, ал. 2 – 9.

(2) Председателят на военно-апелативния съд командирова съдии от военните съдилища при условията на ал. 1. Когато военно-апелативният съд не може да сформира състав, председателят командирова съдия от

окръжните военни съдилища по реда на Наредбата за командировките в страната.

(3) Когато командироването по ал.1 не е възможно, председателят на Върховния касационен съд може да командирова апелативен съдия от района на друг апелативен съд.

Чл.147 (3) „Главният прокурор може да командирова прокурори и следователи от цялата страна:

1. при невъзможност за командироване по реда на ал. 1, т. 1 и 2;

2. по изключение – и на свободна длъжност при спазване условията на чл. 227, ал. 2 – 9.

Чл. 227. (1) Съдия, прокурор или следовател може да бъде командирован при необходимост за не повече от 12 месеца с предварителното му писмено съгласие. В изключителни случаи той може да бъде командирован и без неговото съгласие за срок до три месеца. Той не може да бъде командирован повторно в същия орган на съдебната власт.

(2) Алинея 1 не се прилага, когато съдия, прокурор или следовател се командирова на незаета щатна длъжност“.

При действащата правна уредба, във военно време, магистрати могат да бъдат командировани на незаети щатни длъжности по военновременния щат във военно-апелативния съд и във военните прокуратури. Липсва възможност за попълване на щата на първоинстанционните военни съдилища.

Необходимите изменения в наказателно-правната отговорност на лицата, изпълняващи държавна служба по ЗМВР, ЗДАНС и ЗДАР, биха обусловили промяна и в подсъдността на делата за извършени от тях престъпления.

III. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА КОНКРЕТНИ НОРМИ, КАСАЕЩИ КОМПЕТЕНТНОСТТА НА ВОЕННИТЕ СЪДИЛИЩА И ПРОКУРАТУРИ

1. Независимо от евентуално изменение на обекта на защита и субектите на престъпления по глава XIII на Особената част на НК и на кръга лица, чиито деяния са подсъдни на военните съдилища е необходимо:

В Общата част на НК, чл. 93 да се измени и допълни, като:

Текстът на т.11 придобие следния вид „Военно време“ е времето, през което в страната е обявено "положение на война" или "военно положение". За начало на положение на война се приема часът и денят на обявяването на войната или времето на фактическото започване на бойните действия. За край на положение на война се приема обявеният час и ден за прекратяване на военните действия, а в случай на продължаването им след обявения час и ден - времето на тяхното фактическо прекратяване“.

Бъде създадена нова т.31 „Военно длъжностно лице е лице по чл.371 б. „а“, „б“, „в“ и „г“, на което с нормативен акт или заповед са възложени задължения по военната служба, за изпълнение на които има власт да прави задължителни искания към длъжностни лица от същото ведомство, без да им е началник“.

Бъде създадена нова т.32 „Бойна обстановка е състояние на непосредствено съприкосновение на формирания на сили от системата за национална сигурност с въоръжен противник, при което се използват оръжие и бойна техника за осигуряване на отбраната, националната сигурност и вътрешния ред, в мирно или във военно време“.

Бъде създадена нова т.33 „Военна служба са държавната служба, при условия и по ред, определени със Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България, с правилника за прилагането му, с уставите на въоръжените сили и със сключения договор, както и активната служба в доброволния резерв и военновременната служба във въоръжените сили“.

В НК текстът на чл. 101. (2) да бъде изменен по следния начин : Ако деянието е извършено от военнослужещ или държавен служител от състава на въоръжените сили наказанието е лишаване от свобода от пет до петнадесет години.

В НК текстът на чл. 102. (1) да бъде изменен по следния начин: Който с цел да намали отбранителната способност на републиката предизвика бунт или неподчинение в българските въоръжени сили или бягство от тях, или със същата цел разстрои подготовката или снабдяването им, се наказва с лишаване от свобода от пет до петнадесет години.

В НК, в чл.406 да бъде създадена нова алинея 3 с текст:

„За деянията по чл. 372, ал. 1, 373, 374, 378, ал. 1, 379, 380, 387, ал. 1, 388, ал. 1, 391, ал. 1, и 395, ако извършеното не засяга съществено военната дисциплина, виновният може да бъде наказан по дисциплинарен ред, след постановяване на отказ да се образува наказателно производство или след прекратяване на наказателното производство.“

В чл.401, ал.1 от Наказателно-процесуалния кодекс думите *„лицата по чл.396, ал.1, т.4“* следва да бъдат заменени с думите *„лицата на военновременна служба“*.

В Закона за съдебната власт :

В чл.100 да бъде създадена нова алинея 2 *„Във военно време председателят на Върховния касационен съд може да командирова съдия от окръжен или районен съд да изпълнява длъжността военен съдия.“*

Чл.107 ал.3 да бъде изменен по следния начин: *„Когато командироването по ал. 1 не е възможно и във военно време, председателят на Върховния касационен съд може да командирова апелативен съдия от района на друг апелативен съд“*.

В чл.147(3) да бъде създадена нова т. 3 *„ във военно време“*.

В чл. 227. (2) да бъде добавен текстът *„и във военно време“*.

2. Ако законодателят не намери за необходимо да разшири обекта на защита и субектите на престъпления по глава XIII на Особената част на НК и кръга лица, чиито деяния са подсъдни на военните съдилища, остава необходимостта, както от горепосочените, така и от следните изменения:

В глава XIII на Особената част на НК :

Заглавието на Раздел III да бъде изменено в „Общи длъжностни престъпления“

Текстът на **чл. 387. (1)** да придобие следната редакция: *„Който злоупотреби с властта или със служебното си положение, не изпълни задълженията си по служба или превиши властта си и от това произлязат вредни последици за дейността на структурата, в която изпълнява военна служба, ако извършеното не съставлява друго престъпление, се наказва с лишаване от свобода до три години“*.

Текстът на чл. 387. (3) да придобие следната редакция: (3) *„Ако деянието по предходните алинеи е извършено с цел деецът да набави за себе си или за друго имотна облага или да причини другиму вреда, или е свързано с възлагане на обществени поръчки за нуждите на въоръжените сили или с приватизация, продажба и даване под наем на държавна собственост, наказанието е: лишаване от свобода от една до пет години по ал. 1, от три*

до осем години по ал. 2, а в особено тежки случаи - от три до десет години, като съдът постановява и лишаване от право по чл. 37, ал. 1, точка б“.

Текстът на чл. 388. (1) да придобие следната редакция: „Чл. 388. (1) *Който по непредпазливост наруши или не изпълни служебните си задължения и от това произлязат вредни последици за дейността на държавния орган или структура, в която изпълнява военна служба, ако извършеното не представлява по-тежко престъпление, се наказва с лишаване от свобода до две години.*“

В Раздел IV да бъдат създадени нови състави на престъпления по **чл.388а, чл. 388б и чл. 391 ал.4** с посочените по-горе текстове.

В Раздел V. да бъде изменен **чл. 395** и да бъде създаден нов **чл.394** с предложените текстове.

В Раздел VI да бъде създаден нов **чл.397б** с предложения текст.

Освен това е необходимо да бъде отменен чл.392 от НК и да бъде създаден нов чл. 278д:

(1) *„Гранично-полицейски орган, който умишлено или по непредпазливост наруши правилата по охраната на държавната граница, се наказва с лишаване от свобода до три години.“*

(2) *Ако деянието се е изразило в самоволно изоставяне или незаемане на охранявания обект или участък от държавната граница, наказанието е лишаване от свобода от една до осем години.*

(3) *За престъпленията по предходните алинеи в особено тежки случаи наказанието е лишаване от свобода от три до петнадесет години.*

В Наказателно-процесуалния кодекс, чл.396 ал.1 и 2 и чл.405 ал.1 следва да бъдат изменени по следния начин:

„Чл.396. (1) На военните съдилища са подсъдни делата за престъпления, извършени от:

1.военнослужещи;

2.(нова - ДВ, бр. 109 от 2007 г., отм., бр. 109 от 2008 г.);

3.генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав от други министерства и ведомства;

4.резервистите при изпълнение на активна служба в доброволния резерв и лицата на военновременна служба;

5.(предишна т. 4 - ДВ, бр. 109 от 2007 г., отм., бр. 109 от 2008 г.);

б.лицата по служебно правоотношение и лицата по трудово правоотношение в Министерството на отбраната, в Българската армия и в структурите на подчинение на министъра на отбраната, в Националната служба за охрана и Държавната агенция "Разузнаване" при или по повод изпълнение на службата или работата им.

(2) На военните съдилища са подсъдни и делата за престъпления, в съучастие и при съпричинителство с граждански лица.“

„Чл. 405. (1) Разследването се провежда от военни следователи по дела за престъпления:

1.посочени в чл. 194, ал. 1, т. 1;

2.извършени от офицери;

3.с фактическа и правна сложност, възложени им от административния ръководител на съответната военно-окръжна прокуратура;

4.извършени от лица по служебно правоотношение и лица по трудово правоотношение в Националната служба за охрана и Държавната агенция "Разузнаване" при или по повод изпълнение на службата им“.

3. Ако законодателят прецени, че следва да разшири специалния обект на престъпленията по глава XIII на Особената част на Наказателния кодекс и кръга лица, чиито деяния са подсъдни на военните съдилища, (като по този начин възстанови традиционния статут на военните съдилища, като специализирани съдилища за цялата система за национална сигурност) са необходими следните изменения:

Заглавието на глава XIII следва да бъде изменено в „Престъпления против реда за изпълнение на държавна служба в системата за национална сигурност“.

Чл.371 от НК следва да приеме следния вид:

„Чл. 371. (1) За престъпления по тази глава носят отговорност:

а) военнослужещите по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България;

б) генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав от други министерства и ведомства;

в)държавните служители в Министерството на вътрешните работи, в Държавната агенция "Национална сигурност", в Държавната агенция "Разузнаване", в Държавната агенция „Технически операции“, в Главната дирекция "Изпълнение на наказанията" при Министерството на правосъдието, в Главната дирекция "Охрана" при Министерството на правосъдието, в Бюрото по защита при Главния прокурор и държавните служители по чл.10а от Закона за защита на класифицираната информация в Държавната комисия по сигурността на информацията;

г) резервистите при изпълнение на активна служба в доброволния резерв и лицата на военновременна служба;

д) неупоменатите в този член лица за съучастие в престъпления по тази глава“.

(2) За престъпления, увреждащи реда за изпълнение на военна служба, носят отговорност само лицата, изпълняващи военна служба и техните съучастници.

В Раздел I „Престъпления против подчинеността и военната чест“:

Текстът на чл. 379а следва да придобие следната редакция „Който извърши действие, грубо нарушаващо реда за изпълнение на военна служба, ако извършеното не съставлява по-тежко престъпление, се наказва с лишаване от свобода от една до шест години“.

В раздел II Отклонение от военна служба:

Чл. 380 ал.1 следва да придобие следната редакция:

Чл. 380 (1) Който без разрешение напусне частта или мястото на службата си или не се яви на мястото на служба, където му е предписано за срок от едно до три денонощия се наказва за отклонение от военната служба с...

В чл.380 ал. 2 думите „или ако лицето е осъждано за отклонение от военна служба” да бъдат заличени.

В чл. 381 думата „повторно” следва да отпадне.

В чл. 386, ал.1 да бъде отменена.

Чл. 386, ал.3 да бъде отменена.

Заглавието на Раздел III да бъде изменено в „Общи длъжностни престъпления“

Текстът на чл. 387. (1) да придобие следната редакция: „Който злоупотреби с властта или със служебното си положение, не изпълни задълженията си по служба или превиши властта си и от това произлязат вредни последици за дейността на държавния орган или структура, в която изпълнява военна или друга държавна служба, ако извършеното не съставлява друго престъпление, се наказва с лишаване от свобода до три години“.

Текстът на чл. 387. (3) да придобие следната редакция : (3) „Ако деянието по предходните алинеи е извършено с цел деецът да набави за себе си или за друго имотна облага или да причини другиму вреда, или е свързано с възлагане на обществени поръчки за нуждите на въоръжените сили или с приватизация, продажба и даване под наем на държавна собственост, наказанието е: лишаване от свобода от една до пет години по ал. 1, от три до осем години по ал. 2, а в особено тежки случаи - от три до десет години, като съдът постановява и лишаване от право по чл. 37, ал. 1, точка б“.

Текстът на чл. 388. (1) да придобие следната редакция: „Чл. 388. (1) Който по непредпазливост наруши или не изпълни служебните си задължения и от това произлязат вредни последици за дейността на държавния орган или структура, в която изпълнява военна или друга държавна служба, ако извършеното не представлява по-тежко престъпление, се наказва с лишаване от свобода до две години“.

Да бъдат създадени следните нови текстове:

Чл.388а (1) *Началник, който съзнателно допусне подчинен да извърши престъпление при или по повод изпълнение на службата му, се наказва с наказанието, предвидено за извършеното престъпление.*

(2) *„Който при наличие на възможност, не вземе надлежни мерки за предотвратяване на извършването на престъпление от лице по чл.371 от НК, при или по повод изпълнение на службата му, се наказва с лишаване от свобода до три години.*

Чл. 388б *„Началник, който с цел да извлече облага за себе си или за друго, възлага на подчинени работа, която не е свързана с изпълнение на службата им, се наказва с лишаване от свобода до три години.“*

Заглавието на Раздел IV следва да се измени в „Престъпления против носенето на специални видове служба в системата за национална сигурност“.

Чл. 389. (1) *да придобие следния вид : „Който умишлено или по непредпазливост наруши **правилата** на караулната, постовата, **патрулната** или **конвойната** служба или издадените въз основа на тези правила разпореждания, се наказва с лишаване от свобода до една година.“*

В чл. 391 *да се създаде нова алинея 4 „Наказанията по алинея 1-3 се налагат и на лице от дежурно-вахтената служба, което умишлено или по непредпазливост наруши уставните правила на дежурно-вахтената служба.“*

Чл. 392. (1) *да добие следния вид: „**Гранично-полицейски орган, който** умишлено или по непредпазливост наруши правилата по охраната на държавната граница, се наказва с лишаване от свобода до три години“.*

В Раздел V. Други военни престъпления:

Чл. 395. *да придобие следната редакция „Който изостави или загуби **вещи на значителна стойност, ползвани от въоръжените сили,** се наказва с лишаване от свобода до три години.*

*Да бъде създаден **нов чл.394** (1) „Който в нарушение на служебните си задължения приеме недоброкачествени, нестандартни или некомплектни произведения, или произведения, които не отговарят на установените за тях нормативни или договорни изисквания за качество, тип или белези, в изпълнение на обществена поръчка за нуждите на въоръжените сили се наказва с лишаване от свобода до десет години“.*

(2) *„Който умишлено води непълна и неточна отчетност на поверените му материални средства, ако извършеното не съставлява по-тежко престъпление се наказва с лишаване от свобода до една година“.*

(3) *Който, при освобождаване от военна служба или преместване на друга длъжност, не се яви, за да сдаде длъжността и повереното му имущество по установения ред или осуети сдаването по какъвто и да е начин*

се наказва с лишаване от свобода до една година“.

В Раздел VI „Военни престъпления, извършени във военно време или в бойна обстановка или при участие в мисия или операция извън страната“:

Да бъде създаден нов чл.397б „Началник, който по непредпазливост не предприеме установените правила за предпазване при движение и разполагане на войските и от това настъпят вредни последици, ако деянието не съставлява по-тежко престъпление, се наказва с лишаване от свобода до три години“.

Предвид изложените по-горе съображения, ако бъде изменен специалният обект на престъпленията по глава XIII от Особената част на НК, следва да бъдат направени и следните изменения в Наказателно-процесуалния кодекс :

Текстът на чл.396 от НПК да приеме следната редакция:

Чл.396. (1) На военните съдилища са подсъдни делата за престъпления, извършени от:

- 1. военнослужещи;*
- 2. (нова - ДВ, бр. 109 от 2007 г., отм., бр. 109 от 2008 г.);*
- 3. генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав от други министерства и ведомства;*
- 4. резервистите при изпълнение на активна служба в доброволния резерв и лицата на военновременна служба;*
- 5. (предишна т. 4 - ДВ, бр. 109 от 2007 г., отм., бр. 109 от 2008 г.);*
- 6. лицата по служебно правоотношение и лицата по трудово правоотношение в Министерството на отбраната, в Българската армия и в структурите на подчинение на министъра на отбраната, в Министерството на вътрешните работи, в Националната служба за охрана, в Държавната агенция "Национална сигурност", в Държавната агенция "Разузнаване", в Държавната агенция „Технически операции“, в Главната дирекция "Изпълнение на наказанията" при Министерството на правосъдието, в Главната дирекция "Охрана" при Министерството на правосъдието, в Бюрото по защита при Главния прокурор и служителите по чл.10а от Закона за защита на класифицираната информация в Държавната комисия по сигурността на информацията, при или по повод изпълнение на службата или работата им.*

(2) На военните съдилища са подсъдни и делата за престъпления, в съучастие и при съпричинителство с граждански лица.

Текстът на чл. 405 от НПК да приеме следната редакция:

Чл. 405. (1) Разследването се провежда от военни следователи по дела за престъпления:

1. посочени в чл. 194, ал. 1, т. 1;

2. извършени от офицери;

3. с фактическа и правна сложност, възложени им от административния ръководител на съответната военно-окръжна прокуратура;

4. извършени от лица по служебно правоотношение и лица по трудово правоотношение в Министерството на вътрешните работи, в Националната служба за охрана, в Държавната агенция "Национална сигурност", в Държавната агенция "Разузнаване", в Държавната агенция „Технически операции“, в Главната дирекция "Изпълнение на наказанията" при Министерството на правосъдието, в Главната дирекция "Охрана" при Министерството на правосъдието, в Бюрото по защита при Главния прокурор и служителите по чл. 10а от Закона за защита на класифицираната информация в Държавната комисия по сигурността на информацията, при или по повод изпълнение на службата им.

(2) Извън случаите по ал. 1 разследването се извършва от военни разследващи полицаи.

(3) За образуваното досъдебно производство незабавно се съобщава на съответния началник.

Привеждането на кадровата и материалната база на военните съдилища и прокуратури в съответствие с възложените им функции е първостепенна задача, с оглед избягване на демотивацията и депрофесионализацията на кадрите. Възлагането на военните съдилища на функции на специализирани съдилища за престъпленията на служители от цялата система за национална сигурност, освен че би решило този проблем, съответства и на обществен интерес от засилен контрол върху държавни органи, разполагащи с правомощия за въздействие върху правата на гражданите.

Полк. Нивелин Начев
-и.ф. Военно-апелативен
прокурор